

ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ / ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΠΕΤΣΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην
τουριστική ανάπτυξη»

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
Βουδογεώργη Αιμιλία
08

ΕΠΙΒΛΕΤΩΝ
Δρ. Μυλωνόπουλος Δημ.
Αν. Καθηγητής

ΣΠΕΤΣΕΣ, 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
Ο ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	13
1.1. Η έννοια του τουρισμού	13
1.2. Σύντομη ιστορική αναδρομή για τον τουρισμό	15
1.3. Σπουδαιότητα του τουρισμού	19
1.3.1. Θετικές επιδράσεις στην οικονομία	20
1.3.2. Θετικές επιδράσεις στην κοινωνία	22
1.3.3. Θετικές Επιδράσεις στον πολιτισμό	24
1.3.4. Αρνητικές συνέπειες του τουρισμού	26
1.4. Τουριστικές Υποδομές στην Ελλάδα	28
1.5. Μορφές Τουρισμού	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ: ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ	35
2.1. Ιστορική Αναδρομή για την τοπική αυτοδιοίκηση	35
2.2. Η δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης	38
2.3. Οι αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	42
2.4. Η Γενική Συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Εγχώρια Ανάπτυξη	46
2.5. Επιχειρήσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	53
ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	
3.1. Γενικά Στοιχεία για τη σημασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην	

τουριστική ανάπτυξη	53
3.2. Ο ρόλος του Κράτους στην Τουριστική Ανάπτυξη	55
3.3. Τουρισμός και Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	56
3.4. Δράσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης για τον τουρισμό και η επίδραση τους	57
3.5. Δυνατοί Συνεργάτες Της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Για Τα Τουριστικά Ζητήματα	61
3.6. Φορείς Άσκησης Της Δράσης Των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	68
4.1. Βασικές Πληροφορίες για το Δήμο Ρεθύμνου	68
4.2. Το Ρέθυμνο και ο τουρισμός	70
4.3. Δημοτική Ομάδα Τουρισμού	71
4.4. Δράσεις για τον Τουρισμό από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης του Δήμου Ρεθύμνου	73
4.5 Ο Δήμος του Portsmouth	74
4.5.1 .Ιστορικά στοιχεία για Δήμο του Portsmouth	74
4.5.2. Το Portsmouth και ο τουρισμός	76
4.5.3 Η διοικητική αρχή του Portsmouth	79
4.5.4. Δράσεις για τον Τουρισμό από το Δήμο του Portsmouth	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	85
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός κέρδισε και συνεχίζει να κεντρίζει ακόμα και σήμερα το ενδιαφέρον των ανθρώπων είτε είναι ερευνητές, είτε τουρίστες, είτε κρατικοί φορείς. Παρουσιάζοντας σημαντικές διαφορές το πέρασμα των χρόνων αποτέλεσε κέντρο μελέτης για τους ανθρώπους αφού καταγράφουν ως και σήμερα την πορεία του.

Ζωτικός παράγοντας για την εξέλιξη του τουρισμού ήταν οι τρόποι μετακίνησης των τουριστών, τα οδικά, τα θαλάσσια και τα εναέρια δίκτυα που σε συνδιασμό με τις τουριστικές υποδομές των πειοχών ανέπτυξαν αυτό τον κλάδο και βοήθησαν θεαματικά στην εξέλιξή του.

Οι ανακαλύψεις που έγιναν από το 1840 ως το 1945 και οι οποίες αφορούν τα μέσα μεταφοράς και επικοινωνίας έδωσαν την ώθηση που χρειαζόταν το τουριστικό φαινόμενο για να λάβει τη θέση που έχει σήμερα στον κόσμο μας.

Η σπουδαιότητα του τουρισμού είναι αναμφισβήτητη αφού οι θετικές επιδράσεις αυτού είναι γνωστές και ορατές στην κοινωνία μας, στην επαγγελματική μας αποκατάσταση, στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας, όπως και στις υποδομές και στον πολιτισμό μας.

Όπως όλα στη ζωή μας, έτσι και ο τουρισμός και οι δραστηριότητές του επιφέρουν και αρνητικές συνέπειες στο κοινωνικό περιβάλλον, στις συνήθειες κάθε τόπου και στην ψυχολογία του ντόπιου και του τουρίστα.

Ένας από τους θεσμούς που παίζουν σημαντικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη και ο οποίος είναι το αντικείμενο μελέτης στην παρούσα εργασία, είναι ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης, ο οποίος αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά και συνταγματικά το 1844.

Τοπική αυτοδιοίκηση είναι η αυτοτελής άσκηση τοπικής δημόσιας διοίκησης από ένα εδαφικό νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με τη σύμπραξη του συνόλου των μελών του και υπό την εποπτεία του κράτους.

Η τοπική αυτοδιοίκηση χωρίζεται σε 2 βαθμίδες. Πιο συγκεκριμένα, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση πρώτης βαθμίδας (δήμοι και κοινότητες), ανήκει η διοίκηση όλων των τοπικών υποθέσεων, οι οποίες υπάγονται στην διοικητική περιφέρεια των δήμων και των κοινοτήτων. Αντίστοιχα, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση δεύτερης βαθμίδας (νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις), ανήκει η διοίκηση τοπικών υποθέσεων, οι οποίες

υπάγονται στη διοικητική περιφέρεια των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων, χωρίς να θίγεται για κανένα λόγο κάποια από τις αρμοδιότητες των δήμων και των κοινοτήτων.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων περιλαμβάνεται και ο τομέας της τουριστικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν την αρμοδιότητα να υλοποιούν προγράμματα για την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών τους. Αυτό προϋποθέτει την προστασία, την αξιοποίηση, και την εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών πόρων και περιοχών. Έτσι συμβάλλουν στην διαμόρφωση αλλά και στην διατήρηση ιδανικού περιβάλλοντος τόσο για αυτούς που διαμένουν μόνιμα σε αυτό, όσο και για αυτούς που το επισκέπτονται για κάποιο χρονικό διάστημα.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς όπως Αγροτικός τομέας, Κτηνοτροφία, Δάση, Αλιεία, Ενέργεια, Ορυκτός πλούτος, Μεταποίηση, Κατασκευές, Συγκοινωνίες, Εμπόριο.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεργασία των τουριστικών επιχειρήσεων με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης με σκοπό να δημιουργήσουν τον ιδανικό τόπο και τις πιο ευμενείς συνθήκες για την διαμονή των τουριστών,

Αυτό γίνεται πιο εφικτό χάρη στο δικαίωμα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να παίρνει πρωτοβουλίες χωρίς το πρόβλημα της γραφειοκρατίας.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται παραδείγματα δράσεων Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Δήμου Ρεθύμνου της Κρήτης και του Portsmouth της Αγγλίας.

Το 20% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του Ρεθύμνου απασχολείται σε δραστηριότητες που σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό.

Παρέχει υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και εναλλακτικές μορφές τουρισμού σε μέρη απερίγραπτου κάλλους και ομορφιάς.

Ο δήμος του Portsmouth έχοντας ένα ιστορικό παρελθόν αποτελεί έναν ελκυστικό προορισμό με αξιοθέατα και προτάσεις ψυχαγωγίας σχεδιασμένα από έναν δήμο που φροντίζει για την τουριστική ανάπτυξη της πόλης του.

ABSTRACT

The tourism gained and it continues stirring even today the interest of persons or they are researchers, or tourists, or government owned institutions. Presenting important differences the passage of years constituted center of study for the persons after they record up to today his course.

Vital factor for [in] development of tourism they were the ways of locomotion of tourists, road, marine and air sites that helped spectacularly in his development.

You discover that became from 1840 until 1945 and that concern the means of transport and communication gave the impulse that needed the tourist phenomenon in order to it receives the place that it today has in our world.

The importance of tourism is undeniable after the positive effects of this are known and visible our society, in our professional re-establishment, in the economic growth of our country, as in the infrastructures and in our culture.

As all in our life, thus and the tourism and his activities involve also negative consequences in the social environment, in the habits of each place and in the psychology of local and tourist.

One of the institutions that play important role in the tourist growth and which is the object of study in the present work, is the institution of local self-government, which was recognized for first time and constitutionally in 1844.

Local self-government is the self-existent exercise of local public administration from a territorial legal person of public right with the cooperation of total of his members and under the monitoring of state.

The local self-government is separated in 2 rungs. More concretely, in the Local Self-government of first rung (municipalities and communities), belongs the administration of all local affairs, that is governed in the administrative region of municipalities and communities. Respectively, in the Local Self-government of second rung (prefectoral self-governments), belongs the administration of local affairs, that is governed in the administrative region of prefectoral self-governments, without it is offended for no reason somebody of the competences of municipalities and communities.

In the frame of competences is included also the sector of tourist growth. More concretely the organisms of Local Self-government have the competence to materialize programs for the tourist growth of their regions. This presupposes the protection, the exploitation, and the exploitation of local natural resources and

regions. Thus they contribute in the configuration but also in the maintenance of ideal environment so much for those that reside permanently in this, what for those that visit him for some time space.

For the achievement of this objective the Organisms of Local Self-government activate themselves in various sectors as Rural sector, Livestock-farming, Forests, Fishery, Energy, Mining wealth, Transformation, Manufactures, Transport, Trade.

Essential condition is the collaboration of tourist enterprises with the Organisms of Local Self-government with a view to they create the ideal place and the most favourable conditions for the stay of tourists,

This becomes more feasible thanks to the right of Local Self-government take initiatives without the problem of bureaucracy.

In the present work are presented examples of action of Local Self-government of Municipality Rethimno of Crete and Portsmouth of England.

The 20% of economically active population of Rethimno are occupied in activities that are related immediately with the tourism.

It provides services of high quality and alternative forms of tourism in parts indescribable beauties of also beauty.

The municipality of Portsmouth having a historical past constitutes a attractive destination with sights and proposals of entertainment drawn from a municipality that attends to the tourist growth of his city.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί αναμφίβολα ένα φαινόμενο το οποίο κάνει αισθητή την παρουσία του στη ζωή των ανθρώπων από τα βάθη της ιστορίας, καθώς πριν από πολλούς αιώνες αυτοί ξεκίνησαν να ταξιδεύουν για λόγους αναψυχής, συμμετοχής σε αθλητικούς αγώνες, εμπορικούς, θρησκευτικούς και πολλούς ακόμα λόγους. Με το πέρασμα των χρόνων όμως έχουν σημειωθεί αρκετές διαφορές ως προς τον τουρισμό, όπως είναι για παράδειγμα η ευκολία μετακίνησης λόγω της ιδιαίτερης ανάπτυξης των μέσων μεταφοράς, ο μεγάλος αριθμός των ταξιδιωτών, η πληθώρα αναπτυγμένων τουριστικών προορισμών κλπ.

Η έννοια του τουρισμού είναι γνωστή σε όλους μας και η στροφή προς τουριστικές δραστηριότητες αποτελεί μια διαδικασία τις περισσότερες φορές πολύ ευχάριστη. Δεν είναι λίγοι οι άνθρωποι οι οποίοι εργάζονται σκληρά όλο το χρόνο προκειμένου να μπορέσουν να εξασφαλίσουν τους πόρους για να πραγματοποιήσουν ένα ταξίδι κατά τις διακοπές τους. Με τον τρόπο αυτό αποζητούν την ξεκούραση, τη διασκέδαση, τη γνωριμία με άλλους πολιτισμούς και τόπους κλπ. Προκειμένου όμως να μπορεί το τουριστικό προϊόν μια χώρας να προσφέρει στους τουρίστες όλες τις απαραίτητες υποδομές και ανέσεις, απαιτείται σημαντική και οργανωμένη προσπάθεια.

Για να μπορέσει μια χώρα να εξασφαλίσει την προσέλκυση τουριστών αλλά και μια τουριστική επιχείρηση να προσελκύσει πελάτες, είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν οι ιδανικές συνθήκες υποδοχής και φιλοξενίας, καθώς και να γίνει η κατάλληλη προβολή που θα προκαλέσει το ενδιαφέρον τους. Για την δημιουργία των συνθηκών αυτών είναι απαραίτητη η ενεργοποίηση και η συνένωση των δυνάμεων, τόσο των τουριστικών επιχειρήσεων όσο και των αρμόδιων κρατικών φορέων. Η συνεργασία αυτή θα έχει σημαντικά αποτελέσματα, καθώς από τη μία οι τουριστικές επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ.) θα προσφέρουν ποιοτικές υπηρεσίες, αλλά και οι κρατικοί φορείς από την άλλη θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου, στην ενδυνάμωση των τοπικών επιχειρήσεων και στην παροχή πρόσθετων υπηρεσιών.

Πέρα από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης και τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), είναι αρκετοί ακόμα οι φορείς που μεριμνούν για το σημαντικό

αυτό ζήτημα. Μεταξύ αυτών, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς ως γνώστες των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν στην περιοχή, καθώς και των τοπικών αναγκών, μπορούν να διαδραματίσουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο και στην τουριστική ανάπτυξη.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας, λοιπόν, θα αποτελέσει το ζήτημα εξέτασης του ρόλου που διαδραματίζει η τοπική αυτοδιοίκηση στην τουριστική ανάπτυξη. Η δομή της εργασίας θα είναι εν συντομία η ακόλουθη:

Στο Κεφάλαιο 1 θα γίνει μια σύντομη αλλά περιεκτική αναφορά στον τουριστικό κλάδο και στη σπουδαιότητα του για την ελληνική οικονομία. Πιο συγκεκριμένα θα γίνει λόγος για τον τουρισμό και το τουριστικό προϊόν, τις τουριστικές υποδομές της χώρας μας αλλά κατά κύριο λόγο για τη συμβολή τους στην οικονομία.

Στο Κεφάλαιο 2 θα γίνει η παρουσίαση των βασικών εννοιών που σχετίζονται με την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Στο πλαίσιο αυτό θα παρουσιαστεί ο τρόπος οργάνωσης της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι επιμέρους λειτουργίες και δράσεις που αναλαμβάνει και επιτελεί γενικά, καθώς και η γενική της συμβολή στην εγχώρια ανάπτυξη.

Στο Κεφάλαιο 3 θα γίνει επικέντρωση του ενδιαφέροντος στη σημασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την τουριστική ανάπτυξη μέσα από την εξέταση του ρόλου που αυτή επιτελεί για τον τομέα του τουρισμού στη χώρα μας, για τα όργανα της τα οποία μεριμνούν για σχετικά ζητήματα κλπ.

Στο Κεφάλαιο 4 θα γίνει αναφορά σε συγκεκριμένες δράσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τον τομέα του τουρισμού οι οποίες έχουν λάβει χώρα, ενώ θα γίνει και προσπάθεια διασαφήνισης των σχετικών τους αποτελεσμάτων.

Τελικώς, θα γίνει η διατύπωση των κυριότερων συμπερασμάτων που θα έχουν προκύψει από το κύριο μέρος της εργασίας, ενώ θα παρουσιαστούν και κάποιες προτάσεις για την αποτελεσματικότερη δράση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τομέα του τουρισμού στη χώρα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ο ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΙ Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1.1. Η έννοια του τουρισμού

Οι ορισμοί που έχουν αποδοθεί διαχρονικά στην έννοια του τουρισμού είναι πολυάριθμοι, ενώ σε όλες σχεδόν τις γλώσσες παγκοσμίως ο όρος χρησιμοποιείται με την ίδια ρίζα. Η λέξη τουρισμός προέρχεται από τη λέξη *tour*, η οποία τόσο στα αγγλικά όσο και στα γαλλικά σημαίνει «γύρος – περιήγηση». Σύμφωνα με τον ορισμό τον οποίο έχει διατυπώσει και υιοθετήσει η Διεθνής Ένωση Επιστημόνων Τουρισμού (International Association of Scientific Experts on Tourism – AIEST), ως τουρισμός ορίζεται «το σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν από το ταξίδι και τη διαμονή μη μόνιμων κατοίκων σε έναν προορισμό και δεν συνδέονται με κάποια κερδοσκοπική δραστηριότητα»¹.

Οι ορισμοί που αναφέρονται στην έννοια του τουρισμού, συνήθως παρουσιάζουν κάποιο ή κάποια από τα πέντε βασικότερα χαρακτηριστικά του, τα οποία εν συντομία είναι τα ακόλουθα²:

1. «Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών»

¹ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 45

² Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Wikipedia, θέμα «Τουρισμός» <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>, τελευταία επίσκεψη 5/5/2009

2. «Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο στοιχεία: το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένης της διατροφής»
3. «Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους»
4. «Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεση τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες μέρες, εβδομάδες ή μήνες»
5. «Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής ή της επαγγελματικής απασχόλησης τους».

Ένα στοιχείο όμως το οποίο καθιστά ελλιπείς τους περισσότερους ορισμούς είναι το γεγονός ότι αγνοούν και τον εσωτερικό τουρισμό. Σύμφωνα με τις ΗΠΑ , στον εσωτερικό τουρισμό εντάσσονται τα άτομα εκείνα τα οποία φεύγουν από το μέρος κατοικίας τους και επισκέπτονται κάποιο άλλο μέρος, το οποίο απέχει το λιγότερο 80 χιλιόμετρα από αυτό, για λόγο διαφορετικό από την καθημερινή τους μετάβαση στο χώρο εργασίας³.

Σε γενικές γραμμές, οι άνθρωποι με τις τουριστικές τους μετακινήσεις προσπαθούν να ικανοποιήσουν σχετικές ανάγκες, όπως είναι οι διακοπές, η αναψυχή και η η διασκέδαση, και οι οποίες περιλαμβάνουν τις πολιτισμικές δραστηριότητες, τα σπορ, τις αγορές, τις επαγγελματικές συναντήσεις, τα συνέδρια ή τις εκθέσεις, τις επισκέψεις σε κέντρα υγείας, το προσκύνημα κλπ.

³ Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Wikipedia , θέμα «Τουρισμός»
<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82> , τελευταία επίσκεψη 5/5/2009

1.2. Σύντομη ιστορική αναδρομή για τον τουρισμό

Παρόλο που η έννοια «τουρισμός» εμφανίστηκε κατά τα πρώτα χρόνια του 19^{ου} αιώνα, η δραστηριότητα στην οποία αναφέρεται μόνο ως πρόσφατη δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί⁴. Τα πρώτα ταξίδια θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι έλαβαν χώρα περίπου κατά τα μέσα της τέταρτης χιλιετίας π.Χ. Αρχικά αυτά πραγματοποιούνταν με σχεδίες, ενώ κάποια χρόνια αργότερα εμφανίστηκαν τα πρώτα τροχοφόρα καθώς και τα άρματα στα οποία ενσωματώνονταν και άλογα⁵. Ο αριθμός των ταξιδιών αυξήθηκε σημαντικά όταν κατασκευάστηκαν τα πρώτα οδικά δίκτυα. Σύμφωνα με ιστορικά στοιχεία τα οποία έχουν διασωθεί, τις πρώτες ταξιδιωτικές μετακινήσεις αναφέρεται πως τις πραγματοποίησαν οι Σουμέριοι ενώ ακολούθησαν οι Ασσύριοι, οι Αιγύπτιοι, οι Κρήτες της μινωϊκής περιόδου, οι Αχαιοί της μυκηναϊκής περιόδου, οι Πέρσες, οι Έλληνες της κλασικής περιόδου και της εποχής του Μεγάλου Αλεξάνδρου, οι Ρωμαίοι και οι Βυζαντινοί.

Σύμφωνα με όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία αναφέρονται στη διαχρονική εξέλιξη του τουρισμού, αυτή θα μπορούσε να παρουσιαστεί μέσα από τον διαχωρισμό της στις ακόλουθες τέσσερις χρονικές περιόδους:

1^η περίοδος: Μέσα 3^{ης} χιλιετηρίδας – 1840

Η περίοδος αυτή πιο συγκεκριμένα φαίνεται να ξεκινά περίπου κατά το μέσο της 3^{ης} χιλιετηρίδας και να ολοκληρώνεται στην εποχή της γενικευμένης χρήσης της ατμομηχανής στο σιδηρόδρομο, κατά το 1840 περίπου. Κατά την διάρκεια της περιόδου αυτής τα ταξίδια στη στεριά πραγματοποιούνταν με άμαξες, στους υδάτινους δρόμους (ποτάμια, θάλασσες κλπ.) πραγματοποιούνταν με μονόξυλα και σχεδίες, ενώ εκείνα τα χρόνια το οδικό δίκτυο είτε ήταν ανύπαρκτο, είτε είχε απλά μονοπάτια. Οι πρώτοι οι οποίοι έκαναν επαγγελματικά ταξίδια φαίνεται πως ήταν Αιγύπτιοι δημόσιοι υπάλληλοι, ενώ τα ταξίδια με αποκλειστικό σκοπό την αναψυχή και την περιήγηση έκαναν την εμφάνιση τους μετά τα 1500 π.Χ.

⁴ Βαρβαρέσος Στ. «Τουριστικές οικονομικές προσεγγίσεις», εκδόσεις Προπομπός, Β' Έκδοση, Αθήνα 2000, σελ. 13

⁵ Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., «Εισαγωγή στον Τουρισμό», Interbooks, Αθήνα 2002, σελ. 158

Οι Έλληνες κατά την περίοδο των κλασικών χρόνων είχαν αρκετά καλό οδικό δίκτυο το οποίο επέτρεπε στις πόλεις να συνδέονται με τα λιμάνια, τους ναούς, τα ιερά, τους τόπους λατρείας καθώς και άλλες πόλεις οι οποίες βρίσκονταν σχετικά κοντά. Μάλιστα, αρκετές ήταν οι πόλεις στην Ελλάδα οι οποίες διέθεταν πανδοχεία κατά μήκος χερσαίων διαδρομών.

Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας οι τουριστικές υποδομές σημείωσαν σημαντική βελτίωση. Έτσι, το οδικό δίκτυο αναπτύχθηκε, τα ταξίδια μπόρεσαν να αποκτήσουν μεγαλύτερη διάρκεια και γεωγραφική επέκταση, οι οδικές αρτηρίες διευκόλυναν το εμπόριο και τις μετακινήσεις των αξιωματούχων και των στρατιωτικών δυνάμεων κλπ.

Κατά την περίοδο ζωής της βυζαντινής αυτοκρατορίας μάλιστα δημιουργήθηκε μια νέα ομάδα μετακινούμενων, η οποία αφορούσε σε κληρικούς, οι οποίοι ταξίδευαν για τις ανάγκες της εκκλησίας, την εξάπλωση της θρησκείας, την ανταλλαγή απόψεων, τη συμμετοχή σε συνόδους κλπ. μιας και η νέα θρησκεία χαρακτηριζόταν από μια φάση ιδιαίτερης ακμής. Οι Ενετοί, μάλιστα, ήταν οι πρώτοι που ξεκίνησαν την οργάνωση ταξιδιών στους Αγίους Τόπους υπό τη μορφή οργανωμένου πακέτου το οποίο περιλάμβανε την μεταφορά, τη διαμονή, τη διατροφή κλπ.

Οι πρώτες οργανωμένες ξενοδοχειακές μονάδες εμφανίστηκαν σε πόλεις της Ευρώπης οι οποίες παρουσίαζαν τουριστική κίνηση για λόγους θρησκευτικούς, εμπορικούς ή πολιτιστικούς. Κατά την περίοδο 1750-1820 ως καλύτερα ξενοδοχεία θεωρούνταν εκείνα της Αγγλίας, ενώ στη συνέχεια ακολούθησαν και εκείνα της Αμερικής και της Ελβετίας.

2^η περίοδος: 1840 έως 1945

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε από σημαντικές τεχνολογικές και επιστημονικές ανακαλύψεις σχετικά με τα μεταφορικά μέσα αλλά και τα μέσα επικοινωνίας οι οποίες άσκησαν σημαντική επιρροή στην περαιτέρω εξέλιξη του τουριστικού φαινομένου. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο ήταν η χρήση της μηχανής στα μέσα μεταφοράς. Πιο συγκεκριμένα μάλιστα, η γενικευμένη χρήση της ατμομηχανής στο σιδηρόδρομο ξεκίνησε το 1840.

Η χρησιμοποίηση του σιδήρου στις σιδηροδρομικές κατασκευές, ήταν καθοριστικής σημασίας ώστε αυτός να χρησιμοποιηθεί και σε άλλες κατασκευές, όπως είναι οι γέφυρες, τα στέγαστρα, οι εκθεσιακοί χώροι και άλλοι.

Το 1837 ανακαλύφθηκε ο τηλεγράφος ο οποίος επέτρεψε στο να γίνει εφικτή και η επικοινωνία από απόσταση. Στη συνέχεια ακολούθησαν τόσο το τηλέφωνο όσο και ο ασύρματος, ανακαλύψεις οι οποίες βελτίωσαν περαιτέρω την επικοινωνία ανάμεσα στην Ευρώπη και την Αμερική. Δύο πολύ σημαντικές παράμετροι οι οποίες διαδραμάτισαν σπουδαίο ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη της περιόδου ήταν τόσο η μαζική παραγωγή αυτοκινήτων όσο και η ανάπτυξη και χρήση των αεροσκαφών.

Σχετικά με τα ξενοδοχεία, και αυτά ακολούθησαν τις τάσεις της εποχής και υιοθετούσαν στην κατασκευή τους όλα εκείνα τα στοιχεία που προσέφερε η τεχνολογία όπως τα συστήματα ύδρευσης και αποχέτευσης, ο φωτισμός, η θέρμανση, οι μαγειρικές μηχανές και πολλά άλλα.

Κατά την τρίτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, ο τουρισμός έλαβε θεσμική ενίσχυση σε αρκετά κράτη μεταξύ των οποίων η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία, και έτσι οργανώθηκε σε εθνικό επίπεδο ο απαραίτητος διοικητικός μηχανισμός που θα μπορούσε να κατευθύνει και να θέτει τα πλαίσια λειτουργίας αυτού του νέου κλάδου της οικονομίας.

Τέλος, κατά την ίδια περίοδο καθιερώθηκε ο θεσμός των διεθνών εκθέσεων, οι οποίες σε σύντομο χρονικό διάστημα κατάφεραν να προσελκύσουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Η πλειοψηφία τους ήταν δειγματοληπτικές εκθέσεις, δηλαδή σε αυτές εκθέτονταν δείγματα προϊόντων και κλείνονταν επί τόπου συμβάσεις παραγγελίας για τα προϊόντα αυτά.

3^η περίοδος: 1945 έως τη δεκαετία του 1970

Εξαιτίας του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε από μαζικές μετακινήσεις στρατιωτικού προσωπικού, ένστολων πολιτών και μόνιμων στρατιωτών, γεγονός που διευκολύνθηκε σε μεγάλο βαθμό από την μεγάλη ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι η σημαντική άνοδος του βιοτικού επιπέδου, καθώς πολλοί άνθρωποι πλέον μπορούσαν να απολαμβάνουν δραστηριότητες όπως είναι τα ταξίδια, τα οποία έως τότε αποτελούσαν προνόμιο των πλουσίων και των αριστοκρατών.

Κατά την μεταπολεμική περίοδο τα περισσότερα ταξίδια γίνονταν για επισκέψεις σε φίλους και συγγενείς με τους οποίους τα άτομα δεν μπορούσαν να έλθουν σε επαφή εξαιτίας του πολέμου, καθώς και για επισκέψεις σε κοιμητήρια για να τιμήσουν τη μνήμη ανθρώπων που χάθηκαν στα πεδία των μαχών. Επίσης γίνονταν αρκετά επαγγελματικά ταξίδια τα οποία σχετίζονταν κυρίως με την αποκατάσταση της κατεστραμμένης υποδομής και την ανάπτυξη της μέσα από την ανταλλαγή τόσο της τεχνογνωσίας όσο και διάφορων βιομηχανικών προϊόντων.

Με το πέρασμα του χρόνου οι τουριστικές μετακινήσεις πολλαπλασιάστηκαν σε μεγάλο βαθμό και έτσι άρχισαν να διαφαίνονται τα οικονομικά κυρίως πλεονεκτήματα που επέφερε ο τουρισμός, καταλήγοντας έτσι να αποτελεί μοχλό οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης αρκετών χωρών. Τέλος, κατά την περίοδο αυτή παρουσιάστηκαν τα πρώτα κρουαζιερόπλοια, τα οποία απέκτησαν μεγάλη δημοτικότητα κυρίως λόγω της μεγάλης ποικιλίας δραστηριοτήτων που προσέφεραν. Οι πιο δημοφιλείς προορισμοί μεταξύ άλλων, ήταν η Ελλάδα, η Ιταλία, η Τουρκία και η Κύπρος.

4^η περίοδος: 1970 έως σήμερα.

Κατά την περίοδο αυτή ο τουρισμός αναπτύχθηκε ραγδαία, κυρίως χάρη στην ανάπτυξη που σημειώθηκε στις νέες τεχνολογίες και ιδιαίτερα στα μέσα μεταφοράς τα οποία διευκολύνουν τη μαζική μετακίνηση ατόμων.

Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, η εξέλιξη του τουρισμού ήταν πάρα πολύ σημαντική στα τέλη του εικοστού αιώνα, όπως φαίνεται και στον πίνακα που παρουσιάζεται ακολούθως και στον οποίο εμφανίζονται αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τις αφίξεις τουριστών και τις επερχόμενες εισπράξεις σχετικά με τον παγκόσμιο τουρισμό κατά τις τελευταίες δεκαετίες:

Έτος	Αφίξεις (εκατομμύρια)	Εισπράξεις (εκατομμύρια)
1950	25,3	2,1
1960	69,3	6,9
1970	159,7	17,9
1980	287,9	102,4
1990	454,9	255,0
2000	696,8	516,5

Σχετικά με τις αφίξεις τουριστών που σημειώθηκαν παγκοσμίως, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση με το πέρασμα των χρόνων, αν και με φθίνοντα ρυθμό. Έτσι, ενώ η αύξηση κατά τη δεκαετία του 1950 ήταν 174%, η αύξηση κατά την δεκαετία του 1990 περιορίστηκε στο 53%. Αντίθετα, οι εισπράξεις από τον τουρισμό διαχρονικά παρουσίασαν αρχικά αύξηση με αύξοντα ρυθμό που έφτασε το 505% το 1980, ενώ στη συνέχεια η αύξηση έγινε με φθίνοντα ρυθμό και το 2000 έφτασε το 102,5%.

1.3. Σπουδαιότητα του τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί για πολλές χώρες έναν από τους σημαντικότερους τομείς δραστηριότητας, ο οποίος δίνει ώθηση στην οικονομική αλλά και στην κοινωνική τους ζωή. Μεταξύ των χωρών αυτών εντάσσεται αναμφίβολα και η Ελλάδα, ως μια χώρα η οποία χαρακτηρίζεται ως ένας δημοφιλής προορισμός παγκοσμίως, χάρη στη μορφολογία της, με τις απέραντες παραλίες, τα γραφικά τοπία, τα πολυάριθμα νησιά και γενικότερα τις ομορφιές της, οι οποίες μένουν χαραγμένες στη μνήμη κάθε επισκέπτη. Έτσι, ο τουρισμός στη χώρα μας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για την οικονομική ανάπτυξη, την αύξηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της διατήρησης της φυσικής κληρονομιάς του τόπου κλπ.

Βέβαια, ο τουρισμός, ενώ έως πρόσφατα γινόταν αντιληπτός ως ένα φαινόμενο το οποίο επέφερε θετικές οικονομικές συνέπειες, η τουριστική υπερανάπτυξη των τελευταίων χρόνων προκάλεσε και επιπτώσεις, τόσο στην κοινωνία όσο και στο περιβάλλον⁶. Το φαινόμενο αυτό, λοιπόν, έχει πολλαπλές και ποικίλες επιδράσεις, ενώ και οι παράπλευρες δραστηριότητες οι οποίες αναπτύσσονται στο πλαίσιο εξυπηρέτησης του τουριστικού φαινομένου επιδρούν σε πολλούς τομείς των κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων του ανθρώπου⁷.

1.3.1. Θετικές επιδράσεις στην οικονομία

Όπως είναι φυσικό, η είσοδος των τουριστών σε μια χώρα συνδέεται άμεσα με την εισροή χρήματος και κατά κύριο λόγο ξένου συναλλάγματος, το οποίο εξάλλου και δαπανάται από αυτούς προκειμένου να απολαύσουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες που επιθυμούν. Το γεγονός αυτό συμβάλλει στην βελτίωση του ισοζυγίου μιας χώρας, στην αύξηση των κρατικών εσόδων, στη δημιουργία νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και θέσεων απασχόλησης κλπ⁸. Πιο συγκεκριμένα, οι θετικές επιδράσεις από τον τουρισμό στην οικονομία θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

α) Αύξηση των εσόδων του κράτους

Μέσα από την αύξηση των κρατικών εσόδων, ο τουρισμός συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, καθώς με τα δημοσιονομικά και συναλλαγματικά έσοδα καλύπτεται μέρος του χρόνιου ελλείμματος των ισοζυγίου πληρωμών, ιδιαίτερα μάλιστα στην αναπτυσσόμενες χώρες⁹.

⁶ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 69

⁷ Κουτρομπής Ν., «Τουρισμός-Γενικές Αρχές-Οργάνωση νομοθεσία», Αθήνα 1980, σελ. 44

⁸ Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998, σελ. 57

⁹ Ζαχαράτος Γ. & Τσάρτας Π., «Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής ανάπτυξης», τόμος Γ', Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1999, σελ. 24

β) Δημιουργία ή βελτίωση υποδομών

Ο τουρισμός αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης. Αυτό βέβαια συμβαίνει κυρίως στις ήδη αναπτυγμένες ή νέο-βιομηχανοποιημένες χώρες, καθώς για την προσφορά τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών απαιτούνται συγκεκριμένες υποδομές, η λειτουργία αποτελεσματικής αγοράς κεφαλαίου και η ύπαρξη καλά εκπαιδευμένου προσωπικού. Έτσι, για παράδειγμα, αυξάνει τη μετατροπή αγροτικών περιοχών σε αστικές¹⁰.

γ) Αύξηση οικονομικής ανάπτυξης και ευκαιριών απασχόλησης

Πέρα από τους επιμέρους κλάδους παραγωγής τους οποίους ενεργοποιεί ο τουρισμός (για παράδειγμα εμπόριο, μεταφορές, επικοινωνίες κλπ.), συμβάλει και στην αύξηση των δημοσίων εσόδων από φόρους, που συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τον τουρισμό ή έμμεσα με την αύξηση του κύκλου εργασιών των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, όπως και των εσόδων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στις περιφέρειες των οποίων δραστηριοποιείται ο τουρισμός¹¹. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τουριστικού κλάδου είναι το γεγονός ότι μπορεί να συμβάλει στην προσφορά θέσεων απασχόλησης σε άτομα όλων των μορφωτικών επιπέδων, διαφόρων ηλικιών και των δύο φύλων.

δ) Ανάπτυξη απομονωμένων περιοχών

Ο τουρισμός συμβάλει στην ανάπτυξη απομονωμένων περιοχών οι οποίες μπορεί να έχουν τουριστική σημασία αλλά να υστερούν σε άλλους κλάδους, γεγονός που πιθανότατα παρεμποδίζει την πλήρη τους ανάπτυξη. Έτσι, ευνοούνται

¹⁰ Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998, σελ. 42

¹¹ Λογοθέτης Μ., «Δίκαιο της Τουριστικής Βιομηχανίας», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2001, σελ. 36

απομονωμένα νησιά, ακριτικές περιοχές, ακόμα και ορεινά μέρη με την ιδιαίτερη ανάπτυξη που γνωρίζει ο χειμερινός τουρισμός και οι φυσιολατρικές εκδρομές¹².

1.3.2. Θετικές επιδράσεις στην κοινωνία

Ο τουρισμός δεν αποτελεί απλά ένα οικονομικό φαινόμενο αλλά πρόκειται για ένα πολυδιάστατο κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο, επομένως δεν πρέπει κανείς να αγνοήσει και τις κοινωνικές του επιδράσεις. Οι βασικότερες από αυτές είναι οι ακόλουθες:

α) Ανάπτυξη και διεύρυνση κοινωνικών σχέσεων

Ο τουρισμός αποτελεί παράγοντα κοινωνικής προσέγγισης ανθρώπων από διαφορετικές χώρες, με διαφορετική γλώσσα και συνήθειες. Υπο τις συνθήκες αυτές οι τουρίστες έρχονται σε επαφή με το υς ανθρώπους των προορισμών που επισκέπτονται στο φυσικό τους περιβάλλον, ενώ μπορεί να ενισχυθεί η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών¹³.

β) Ισοκατανομή του πληθυσμού και αποφυγή της αστικοποίησης

Καθώς ο τουρισμός συμβάλει στην αντιμετώπιση της ανεργίας σε τοπικό επίπεδο μέσα από τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, μπορεί κατά τον τρόπο αυτό να συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Έτσι, κατά κύριο λόγο οι νέοι άνθρωποι δεν εγκαταλείπουν τον τόπο καταγωγής τους και απασχολούνται σε ξενοδοχειακές μονάδες, εστιατόρια, ταξιδιωτικά γραφεία κλπ¹⁴.

¹² Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998, σελ. 43

¹³ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 71

¹⁴ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 71

γ) Δημιουργία νέων επαγγελμάτων

Πέρα από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ο τουρισμός συμβάλει στην ανάπτυξη νέων επαγγελμάτων, ανάλογα με τις συνθήκες που δημιουργούνται με βάση την τουριστική ζήτηση. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια έντονη είναι η επαγγελματική κινητικότητα και η στροφή της εκπαίδευσης στην προώθηση της τουριστικής παιδείας και την καλλιέργεια της τουριστικής συνείδησης¹⁵. Η κοινωνική ομάδα η οποία φαίνεται να ευνοείται περισσότερο από την εξέλιξη αυτή είναι οι γυναίκες.

δ) Ψυχαγωγία

Κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει τη συμβολή του φαινομένου στον ίδιο τον τουρίστα ως ευκαιρία για ξεκούραση και ψυχαγωγία, αλλά και ευκαιρία να γνωρίσει νέα μέρη, να διευρύνει τις γνώσεις και τις εμπειρίες του. Γενικότερα, η αλλαγή χώρου και κλίματος επανενεργοποιεί τη φυσική αντίσταση και μειώνει τη νευρική ένταση¹⁶.

ε) Διεθνής συνεργασία

Ο διεθνής τουρισμός συμβάλει στη δημιουργία ενός κλίματος που αναμφίβολα ευνοεί την ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας, καθώς βοηθά στην προσέλκυση ξένων επενδυτικών κεφαλαίων αλλά και τεχνογνωσίας για την ενίσχυση διαφόρων τουριστικών αναπτυξιακών σχεδίων¹⁷.

¹⁵ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 71

¹⁶ Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998, σελ. 43-44

¹⁷ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 72

στ) Λήψη μέτρων κοινωνικής πρόνοιας

Η αύξηση των κρατικών εσόδων που οφείλεται στην τουριστική δραστηριότητα της χώρας επιτρέπει στο κράτος να θέτει σε εφαρμογή ένα ευρύτερο πρόγραμμα κοινωνικής πολιτικής προκειμένου να αντιμετωπιστούν σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, όπως είναι η έλλειψη στέγης, η αναγκαιότητα δημιουργίας ή χρηματοδότησης ιδρυμάτων παροχής υπηρεσιών υγείας και περίθαλψης αναξιοπαθούντων ατόμων κλπ.¹⁸

1.3.3. Θετικές Επιδράσεις στον πολιτισμό

Τα πολιτιστικά μνημεία κάθε χώρας αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους λόγους προσέλκυσης τουριστών, για το λόγο αυτό χρήζουν ιδιαίτερης φροντίδας αλλά και προβολής ώστε να συνεχίζεται η αλληλουχία θετικών επιδράσεων μεταξύ πολιτισμού και τουρισμού. Κάποιες από τις βασικότερες επιδράσεις στον τομέα του πολιτισμού είναι οι ακόλουθες¹⁹:

α) Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Ο πολιτισμός αποτελεί ένα πολύτιμο «περιουσιακό στοιχείο» για κάθε χώρα και εφόσον είναι δύσκολο να ανανεωθεί μέσα σε ένα βραχύ χρονικό διάστημα, όλοι πρέπει να φροντίζουν για την διατήρηση του. Η σύνδεση του τουρισμού με τον πολιτισμό κάνει επιτακτική την ανάγκη για προστασία, συντήρηση και αποκατάσταση μνημείων, παραδοσιακών οικισμών, μουσείων κλπ.

¹⁸ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 72

¹⁹ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 73-74

β) Πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δημιουργίες

Το ενδιαφέρον που αναγείρεται μέσω του τουρισμού για τα πολιτιστικά πράγματα και δρώμενα επιδρά σημαντικά στην συνεχή συντήρηση της λαϊκής παράδοσης μέσα από την οργάνωση εκδηλώσεων, φεστιβάλ, έργων λαϊκής τέχνης, διαγωνισμών, αλλά και στην αναβίωση παλιών εθίμων και παραδόσεων.

γ) Εκμάθηση και χρήση ξένων γλωσσών

Ο τουρισμός είναι ένας από τους βασικότερους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι ασχολούνται με την εκμάθηση ξένων γλωσσών. Η ανάγκη που δημιουργείται για αμεσότητα στην επικοινωνία οδηγεί στην αναζήτηση της σχετικής γνώσης, προσφέροντας πραγματικά χρήσιμα εφόδια στους ανθρώπους.

δ) Ανταλλαγή πολιτιστικών αξιών

Μέσα από τον τουρισμό έρχονται σε επαφή άνθρωποι οι οποίοι εκπροσωπούν διαφορετικούς πολιτισμούς, γλώσσες, εθνότητες, ήθη, έθιμα και παραδόσεις με αποτέλεσμα να ενισχύεται η υπερεθνική επικοινωνία και να δημιουργούνται ειρηνικές σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών εθνών.

ε) Στροφή σε ξεχασμένα επαγγέλματα και τέχνες

Η ζήτηση για τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες συμβάλει στην αναβίωση επαγγελμάτων τα οποία με το πέρασμα του χρόνου ξεχάστηκαν καθώς και τεχνών. Έτσι αναβιώνουν για παράδειγμα, οι κατασκευές σαμαριών, οι κατασκευές στεγών για ανεμόμυλους και άλλα. Επίσης, καθώς οι τουρίστες επιθυμούν να αποκτήσουν κατά τις επισκέψεις τους κάποια αντικείμενα παραδοσιακού τοπικού χαρακτήρα, αναβιώνει η κατασκευή παραδοσιακών πήλινων αγγείων, υφαντών, τοπικών ενδυμασιών κλπ.

1.3.4. Αρνητικές συνέπειες του τουρισμού

Πέρα όμως από τις πολυάριθμες θετικές επιδράσεις οι οποίες απορρέουν από το φαινόμενο του τουρισμού, αυτό επιφέρει και κάποιες αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Κάποιες από τις συνέπειες αυτές είναι οι ακόλουθες²⁰:

α) Εκμετάλλευση και κερδοσκοπία από μέρους των ντόπιων επιχειρηματιών για τους τουρίστες.

Η συμπεριφορά αυτή, όπως είναι φυσικό, αμαυρώνει την εικόνα της χώρας μας και αποθαρρύνει τους τουρίστες από το να την επισκεφθούν ξανά, έχοντας αρνητικές εμπειρίες που κάθε άλλο παρά είναι ενδεικτικές της ελληνικής φιλοξενίας.

β) Αύξηση του κόστους διαβίωσης σε περιοχές όπου σημειώνεται υπερανάπτυξη του τουρισμού, καθώς και πάλι είναι εμφανείς οι προσπάθειες κερδοσκοπίας σε βάρος των τουριστών.

γ) Σύγκρουση Ηθών

Αν και με τον τουρισμό έρχονται σε επαφή και επικοινωνούν άμεσα άνθρωποι με διαφορετική κουλτούρα, ήθη και έθιμα, είναι πολύ πιθανό να επέλθει και σύγκρουση των ηθών, των συνηθειών και του βιοτικού επιπέδου ανάμεσα στον ντόπιο πληθυσμό και τους τουρίστες που επισκέπτονται έναν τόπο. Δεν είναι λίγα τα περιστατικά σύμφωνα με τα οποία οι επισκέπτες δεν σέβονται τα τοπικά έθιμα, τις παραδόσεις και τον τρόπο ζωής των ντόπιων, δεν επιθυμούν να προσαρμοστούν στις ιδιαίτερες συνθήκες της κάθε κοινωνίας και αντιτίθενται σε αυτές. Οι περιπτώσεις αυτές μπορεί να οδηγήσουν σε φθορά, τόσο της κοινωνικής δομής μιας χώρας, όσο και των δεσμών που παραδοσιακά χαρακτηρίζουν την οικογενειακή δομή.

²⁰ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 74-81

δ) Ξενοφοβία και απόρριψη των τουριστών από τον ντόπιο πληθυσμό

Αρκετές είναι οι περιπτώσεις στις οποίες αυτόχθονες πληθυσμοί επέδειξαν σημάδια απόρριψης των τουριστών εξαιτίας κάποιων συνηθειών τους καθώς και εξαιτίας του βιοτικού τους επιπέδου, το οποίο είναι υψηλότερο από εκείνο του ντόπιου πληθυσμού. Κάποιες φορές μάλιστα οι ίδιοι οι τουρίστες με εκδηλώσεις και πράξεις τους προκαλούν την αρνητική στάση των ντόπιων, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στη χώρα μας και συγκεκριμένα στην περιοχή Μάλια της Κρήτης, όταν Βρετανοί τουρίστες προκαλούν και προβαίνουν σε προσβλητικές ενέργειες και βανδαλισμούς.

ε) Έλλειψη προσωπικής επαφής μεταξύ ντόπιου πληθυσμού και τουριστών

Η έλλειψη της προσωπικής αυτής επαφής είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα του τουρισμού που οργανώνεται μαζικά. Έτσι, οι τουρίστες έρχονται σε επαφή με τα άτομα της ομάδας με τα οποία συνταξιδεύουν, με το προσωπικό των ξενοδοχείων, των εστιατορίων και των λοιπών χώρων εξυπηρέτησης τους και όχι με τους κατοίκους της περιοχής. Το γεγονός αυτό επιφέρει τη διατήρηση σημαντικής απόστασης των τουριστών από την κουλτούρα, τα ήθη και τα έθιμα των τόπων που επισκέπτονται.

στ) Δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων λόγω της ανάληψης νέων κοινωνικών ρόλων.

Ο ντόπιος πληθυσμός, στο πλαίσιο των αναγκών της παροχής τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, καλείται να υποδυθεί νέους ρόλους, οι οποίοι είναι ασυνήθιστοι με αποτέλεσμα, όχι σπάνια, τα άτομα να απειλούνται με διατάραξη της ψυχικής τους ισορροπίας.

ζ) Διατάραξη του ρυθμού ζωής των ντόπιων

Κατά τις περιόδους έντονης τουριστικής κίνησης η ρουτίνα του ντόπιου πληθυσμού συνήθως διαταράσσεται από τις αρκετές φορές θεαματικές αλλαγές, όπως είναι η έντονη νυχτερινή ζωή, η φασαρία, η διάβρωση των ηθών και των εθίμων κλπ.

η) Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος

Η δημιουργία και η διατήρηση των τουριστικών δομών επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό το περιβάλλον, όπως για παράδειγμα η επέκταση των οδικών δικτύων, η δημιουργία μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων, η αύξηση των καυσαερίων από τα κάθε είδους μέσα μεταφοράς κλπ.

1.4. Τουριστικές Υποδομές στην Ελλάδα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο τουρισμός αποτελεί τομέα ιδιαίτερης σημασίας για την Ελλάδα, άρα η χώρα αναμένεται να έχει δημιουργήσει την κατάλληλη υποδομή προκειμένου να μπορεί να αξιοποιήσει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που της προσφέρει ο κλάδος αυτός.

Ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά που αφορούν στην ελληνική τουριστική υποδομή είναι η ύπαρξη πληθώρας επιχειρήσεων μικρού μεγέθους, οι οποίες χρειάζονται αναμφίβολα την κρατική βοήθεια προκειμένου να διαμορφώσουν τα κατάλληλα έργα, τις απαραίτητες εγκαταστάσεις κλπ.²¹ Οι μικρές αυτές επιχειρήσεις μπορεί να είναι ξενοδοχειακές μονάδες (κατά κύριο λόγο επιχειρήσεις με ενοικιαζόμενα δωμάτια, πανσιόν κλπ.), ταβέρνες και άλλες επισιτιστικές μονάδες, γραφεία ταξιδίων και διάφορες άλλες.

Στις τουριστικές επιχειρήσεις βέβαια δεν μπορούμε να εντάξουμε μόνο τις επιχειρήσεις οι οποίες προσφέρουν τις άμεσα σχετιζόμενες υπηρεσίες. Μια διάκριση

²¹ «Η συμβολή των υποδομών στη προώθηση της ελληνικής τουριστικής ανάπτυξης», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=700, περιοδικό Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση : 1η έκδοση - Ιανουάριος 2004

που θα μπορούσε να γίνει, λοιπόν, σχετικά με τις υποδομές είναι μεταξύ γενικών και ειδικών.

Στις γενικές υποδομές εντάσσονται τα μεταφορικά δίκτυα, τα δίκτυα ηλεκτροδότησης και υδροδότησης, τα δίκτυα μεταφορών και τηλεπικοινωνιών, οι εγκαταστάσεις υγείας κλπ. Ο όρος «γενικές» παραπέμπει και στο γεγονός ότι πρόκειται για υπηρεσίες γενικής χρήσης, οι οποίες εξυπηρετούν πολλούς ακόμα τομείς της οικονομικής δραστηριότητας και της ζωής των πολιτών.

Στις ειδικές υποδομές περιλαμβάνονται οι μαρίνες, οι εγκαταστάσεις για γκολφ, σκι κλπ., καθώς και οι εγκαταστάσεις άμεσου τουριστικού επιχειρηματικού χαρακτήρα, όπως αυτές που προαναφέρθηκαν (ξενοδοχεία και λοιπά καταλύματα ταξιδιωτικά γραφεία, επισιτιστικές επιχειρήσεις, γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων κλπ.

Εξετάζοντας τώρα πιο συγκεκριμένα τον τομέα των τουριστικών επιχειρήσεων, θα μπορούσαμε αρχικά να τις ορίσουμε ως τις επιχειρήσεις εκείνες οι οποίες εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τουρίστες. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν εκείνες οι οποίες εξυπηρετούν αποκλειστικά τουρίστες (αμιγείς τουριστικές επιχειρήσεις) όπως είναι τα παραθαλάσσια ξενοδοχειακά συγκροτήματα, καθώς και εκείνες που εξυπηρετούν και άλλες ομάδες πελατών, όπως επαγγελματίες και κατοίκους της περιοχής (μεικτού χαρακτήρα τουριστικές επιχειρήσεις)²².

Με κριτήριο το αντικείμενο ενασχόλησης τους, οι τουριστικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να διακριθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

α) Καταλύματα

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τα ξενοδοχεία και ξενοδοχειακά συγκροτήματα, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα, τα μοτέλ κλπ. Στον όρο «ξενοδοχειακές επιχειρήσεις» περιλαμβάνεται κάθε επίσημη μορφή τουριστικού καταλύματος, δηλαδή επιχειρήσεις οι οποίες προσφέρουν κατά κύριο λόγο στους ταξιδιώτες υποδομές διαμονής καθώς και πληθώρα άλλων συνοδευτικών

²² Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998 σελ. 125

δραστηριοτήτων και ανέσεων. Οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις διακρίνονται σε κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα και μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα²³.

Στα κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα εντάσσονται τα ξενοδοχεία, τα ξενοδοχεία επιπλωμένων διαμερισμάτων, τα ξενοδοχεία τύπου “motel”, οι μεικτές επιχειρήσεις (ξενοδοχεία μεικτού τύπου, ενοικίασης δωματίων και επιπλωμένων διαμερισμάτων ή τουριστικά χωριά), τα υδροθεραπευτήρια, τα κέντρα παραθερισμού γυμνιστών, τα χιονοδρομικά κέντρα, τα ξενοδοχεία αεροδρομίων, τα ξενοδοχεία μακράς διαμονής και τα Bungalows.

Στα μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα εντάσσονται Οργανωμένες τουριστικές κατασκηνώσεις (Campings), τα αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα, τα ενοικιαζόμενα επιπλωμένα διαμερίσματα και δωμάτια, τα τουριστικά καταλύματα σε παραδοσιακούς οικισμούς, οι πανσιόν και τα μετακινούμενα ξενοδοχεία.

β) Τουριστικά πρακτορεία

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα γραφεία εσωτερικού τουρισμού, γενικού τουρισμού, τα ναυλομεσιτικά γραφεία κλπ. Τα τουριστικά γραφεία είναι επιχειρήσεις οι οποίες, με τα μέσα που διαθέτουν και τις υπηρεσίες που προσφέρουν, αναλαμβάνουν τη μεταφορά, τη διακίνηση, τη διαμονή μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων στην Ελλάδα αλλά και σε χώρες του εξωτερικού. Είναι, λοιπόν, τουριστικές μονάδες που δραστηριοποιούνται για την ικανοποίηση αναγκών που προκύπτουν κατά τη διακίνηση των τουριστών, Ελλήνων και αλλοδαπών, εντός και εκτός της χώρας. Σε αντίθεση με τους άλλους κλάδους της τουριστικής βιομηχανίας (ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ.), τα τουριστικά γραφεία είναι εγκατεστημένα στο σημείο από το οποίο ξεκινά ο ταξιδιώτης και όχι στον τόπο προορισμού του.

²³ Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998 σελ. 220

γ) Μεταφορικές επιχειρήσεις

Στις μεταφορικές επιχειρήσεις περιλαμβάνονται οι αεροπορικές και οι ναυτιλιακές εταιρείες, οι επιχειρήσεις τουριστικών λεωφορείων, οι επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων και σκαφών και άλλες. Πρόκειται λοιπόν για όλες εκείνες τις επιχειρήσεις οι οποίες μεριμνούν ή προσφέρουν τα μέσα στους ταξιδιώτες για να μετακινηθούν στον τόπο τον οποίο επισκέπτονται καθώς και να ξεναγηθούν σε μέρη για τα οποία φημίζεται ο τόπος αυτός (μουσεία, μνημεία, φυσικά τοπία κλπ.)

δ) Επισιτιστικές επιχειρήσεις και κέντρα διασκέδασης

Οι επισιτιστικές επιχειρήσεις και τα κέντρα διασκέδασης αποτελούν έναν πολύμορφο κλάδο των τουριστικών επιχειρήσεων, στον οποίο εντάσσονται εστιατόρια, ταβέρνες, ταχυφαγεία, μπαρ, καφετέριες, νυκτερινά κέντρα κλπ. Πρόκειται άρα για εκείνες τις επιχειρήσεις οι οποίες εξασφαλίζουν στους ταξιδιώτες την διατροφή και τα ποτά που επιθυμούν να καταναλώσουν, ενώ κάποιες φορές υπάρχει και το διασκεδαστικό μέρος κατά την κατανάλωση των ανωτέρω προϊόντων.

ε) Άλλες επιχειρήσεις άμεσης ή έμμεσης εξυπηρέτησης τουριστών

Τέτοιες επιχειρήσεις είναι εκείνες που πουλούν αναμνηστικά και δώρα από τους διάφορους τουριστικούς προορισμούς, επιχειρήσεις φύλαξης αποσκευών, επιχειρήσεις υγείας, μουσικοχορευτικές ομάδες που συμμετέχουν σε εκδηλώσεις κατά την περίοδο αυξημένης τουριστικής κίνησης κλπ.

Φυσικά, κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει τις παρατουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες με τη δραστηριότητα τους εξυπηρετούν έμμεσα τους τουρίστες. Παραδείγματα τέτοιων επιχειρήσεων είναι εκείνες που εφοδιάζουν με ημιεπεξεργασμένα προϊόντα τις επισιτιστικές επιχειρήσεις, οι βιοτεχνίες παραγωγής παραδοσιακών και αναμνηστικών αντικειμένων που αγοράζονται από τους τουρίστες, αλλά και οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας (ΔΕΗ, παροχείς νερού, νοσοκομεία κλπ.).

Το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων²⁴ παρουσιάζει ως ανεξάρτητους τουριστικούς κλάδους αυτούς των ξενοδοχείων, των εστιατορίων, των κέντρων διασκέδασης, των τουριστικών πρακτορείων, των κρουαζιέρων, των ειδικών διαρκών καταναλωτικών αγαθών που συνδέονται στενά με τον τουρισμό (π.χ. βαλίτσες, υπνόσακοι), των μεταφορών, των γραφείων ενοικίασης αυτοκινήτων και των μουσείων και βιβλιοθηκών.

Η διαμονή, διακίνηση και κυρίως η κατανάλωση των ετησίως 14 εκατ. τουριστών με τις περισσότερες από 100 εκατ. διανυκτερεύσεις στα πάσης φύσεως καταλύματα της Ελλάδος υποστηρίζεται από ένα κύκλωμα υποκλάδων αποκλειστικής παραγωγής και διάθεσης τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών με τα ακόλουθα σε γενικές γραμμές μεγέθη²⁵:

- 4.500 Τουριστικά γραφεία.
- 738 Τουριστικές επιχειρήσεις οδικών μεταφορών.
- 1455 Γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων Ι.Χ. χωρίς οδηγό
- 200 Ναυλομεσιτικά γραφεία για την αντιπροσώπευση περισσότερων από 4.500 σκάφη αναψυχής.
- 30.000 Επιχειρήσεις εστίασης – καφετέριες- διασκέδασης.
- 350 Κάμπινγκ με περίπου 34.000 θέσεις κατασκήνωσης.

Στην ειδική τουριστική υποδομή συμπεριλαμβάνονται 5 Συνεδριακά κέντρα και άλλα 9 υπό κατασκευή, 5 Γήπεδα Γκολφ και 1 υπό κατασκευή, 16 χιονοδρομικά κέντρα, 62 ορεινά καταφύγια, 3 κέντρα θαλασσοθεραπείας και 5 υπό κατασκευή, 17 υδροθεραπευτήρια, 28 λιμένες σκαφών αναψυχής (μαρίνες), 20 μαρίνες υπό κατασκευή και 15 καταφύγια σκαφών αναψυχής και 5 διεθνή αεροδρόμια και 31 λοιπά περιφερειακά αεροδρόμια. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται τα 86 μουσεία

²⁴ Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ), Σύνοψη Μελέτης με θέμα «Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση: εξελίξεις, προβλήματα, ανάγκες και πολιτική», Μελετητής: Αθανασίου Λ. <http://www.itep.gr/pdfs/Meleti16Sin.pdf>

²⁵ «Η συμβολή των υποδομών στη προώθηση της ελληνικής τουριστικής ανάπτυξης», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=700, περιοδικό Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση : 1η έκδοση - Ιανουάριος 2004

εποπτευόμενα από το Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ), καθώς και 64 επισκέψιμοι αρχαιολογικοί χώροι²⁶.

1.5. Μορφές Τουρισμού

Διαχρονικά, ο τουρισμός έχει λάβει πολλές και διαφορετικές μορφές με βάση διαφορετικά κριτήρια ανά περίπτωση. Έτσι, ο τουρισμός θα μπορούσε να διακριθεί ως εξής²⁷:

- α) με βάση το μέσο μεταφοράς σε αεροπορικό, θαλάσσιο, εδάφους κλπ.,
- β) με βάση τον προορισμό σε εσωτερικό, διεθνή, περιφερειακό κλπ.,
- γ) με βάση το σκοπό αναψυχής σε επαγγελματικό, φοιτητικό, αθλητικό, θρησκευτικό, πολιτιστικό, αγροτουρισμό κλπ.,
- δ) με βάση το επάγγελμα σε επιστημονικό, συνεδριακό, εκθεσιακό κλπ.,
- ε) με βάση τη διάρκεια παραμονής σε μικρής διάρκειας ή μεγάλης διάρκειας,
- στ) με βάση το μέγεθος της ομάδας σε ατομικό, μικρο-ομαδικό, ομαδικό κλπ.,
- ζ) με βάση τον προϋπολογισμό και το κόστος του ταξιδιού σε πολυτελείας, μεσαίας τάξης κλπ.,
- η) με βάση την ηλικία σε τουρισμό παιδιών, νεανικό, ενηλίκων, υπερηλίκων κλπ.,
- θ) με βάση το φύλο σε γυναικείο, ανδρικό, ομοφυλοφίλων κλπ.,
- ι) με βάση το φορέα που καλύπτει το κόστος του ταξιδιού σε ιδιωτικό, κοινωνικό, κινήτρων κλπ.,
- κ) με βάση το χρόνο κατανάλωσης του τουριστικού προϊόντος σε χειμερινό, καλοκαιρινό κλπ.,

²⁶ «Η συμβολή των υποδομών στη προώθηση της ελληνικής τουριστικής ανάπτυξης», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=700, περιοδικό Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση : 1η έκδοση - Ιανουάριος 2004

²⁷ Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998 σελ. 38-41

λ) με βάση την οικογενειακή κατάσταση των τουριστών σε οικογενειακό, ζευγαριών, για μόνους κλπ.

Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί πολλές νέες μορφές τουρισμού που συνθέτουν τον αποκαλούμενο «εναλλακτικό τουρισμό». Με τις λύσεις αυτές αντιμετωπίζονται τα προβλήματα εποχικότητας του τουρισμού, αναπτύσσεται περαιτέρω η τουριστική υποδομή και ο τουρισμός συνεισφέρει ακόμη περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Οι κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού είναι²⁸:

- Τουρισμός υγείας
- Τουρισμός άθλησης
- Συνεδριακός τουρισμός
- Τουρισμός περιπέτειας
- Τουρισμός τρίτης ηλικίας
- Αγροτικός τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Τουρισμός τρίτης ηλικίας
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Οικολογικός τουρισμός
- Λαϊκός τουρισμός
- Τουρισμός αναπήρων κλπ.

²⁸ Γ.Ηγουμενάκης, «Τουριστική Οικονομία», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1997, σελ. 157

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ: ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

2.1. Ιστορική Αναδρομή για την τοπική αυτοδιοίκηση

Η τοπική αυτοδιοίκηση ως θεσμός καθιερώθηκε στην Ελλάδα πολλούς αιώνες πριν, τόσο στην Αρχαία Ελλάδα, όσο και στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, ενώ σημαντικότερα θα μπορούσε να θεωρηθεί η ανάπτυξη του κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας. Στην περίοδο της τουρκοκρατίας αρκετές ελληνικές κοινότητες ανέπτυξαν υψηλό βαθμό αυτοδιοίκησης και έγιναν κέντρα τοπικού πολιτισμού, ενώ στο νέο ελληνικό κράτος ο θεσμός των κοινοτήτων παραμερίστηκε σε σημαντικό βαθμό.

Στη συνέχεια, μέσα από σχετικές αποφάσεις που λαμβάνονταν κατά τις Εθνοσυνελεύσεις, άρχισαν να εξελίσσονται τα πράγματα στον τομέα αυτό. Η Α' Εθνοσυνέλευση επεδίωξε την ενοποίηση της διοίκησης και την καταπολέμηση του τοπικιστικού πνεύματος, με αποτέλεσμα στο ψηφιζόμενο Σύνταγμα να μην αναφέρεται τίποτα σχετικό με την τοπική αυτοδιοίκηση. Μετά από σύντομο χρονικό διάστημα όμως, με σχετικό νόμο η χώρα διαιρέθηκε σε επαρχίες. Κάθε επαρχία έπρεπε να διαιρεθεί σε αντεπαρχίες και με τη σειρά της κάθε αντεπαρχία διαιρείται σε κοινότητες. Στην περίπτωση αυτή η επαρχία διοικείται από τον έπαρχο, η αντεπαρχία από τον αντέπαρχο και η κοινότητα από τους δημογέροντες, οι οποίοι εκλέγονται μεταξύ των επιφανέστερων κατοίκων της²⁹.

Η Β' Εθνοσυνέλευση ψήφισε τον Οργανισμό των Ελληνικών Επαρχιών, σύμφωνα με τον οποίο οι επαρχίες υποδιαιρούνται σε πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά και όλα διοικούνται από εκλεγμένους δημογέροντες οι οποίοι επιφορτίζονται με διοικητικά, δημοσιονομικά και δικαστικά καθήκοντα. Σε συνέχεια των αποφάσεων

²⁹ Μπεσίλα – Βήκα Ε., «Το Συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης», Εκδοτικός οίκος Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1994, σελ. 65

αυτών, η Γ' Εθνοσυνέλευση ήρθε να παρουσιάσει και τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να αναδεικνύονται οι δημογέροντες.

Καθοριστικός είναι αναμφίβολα ο ρόλος του Καποδίστρια στο θέμα της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς με σχετικά ψηφίσματα ρύθμισε ομοιόμορφα την οργάνωση των Κοινοτήτων και καθόρισε την εκλογή των κοινοτικών αρχόντων. Πιο συγκεκριμένα, ο Καποδίστριας διαίρεσε την Επικράτεια σε τμήματα υπό την εποπτεία έκτακτων επιτρόπων. Κάθε τμήμα διαιρέθηκε σε επαρχίες και κάθε επαρχία σε πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά και η διοίκηση ασκείτο από τους δημογέροντες.

Η βαυαρική αντιβασιλεία επεδίωξε να αναδιαρθρώσει ριζικά την τοπική αυτοδιοίκηση με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα και κυρίως εκείνα που προέρχονταν από την Γαλλία. Οι πιο σημαντικές αλλαγές αφορούσαν στον σχηματισμό των δήμων, τη θεσμική τους οργάνωση, τη διάκριση των δημοτών σε ενεργούς και μη ενεργούς καθώς και στο σύστημα με το οποίο θα εκλέγονται οι δημοτικές αρχές. Στο πλαίσιο αυτό, το Βασίλειο της Ελλάδας διαιρέθηκε σε δήμους οι οποίοι ταξινομήθηκαν σε τρεις τάξεις ανάλογα με τον πληθυσμό τους. Οι δημοτικές αρχές ήταν ο δήμαρχος, οι δημομαρχική πάρεδροι και το δημοτικό συμβούλιο, ενώ η εκλογιμότητα ανήκε σε όλους τους εκλογείς³⁰. Με την κρατική εποπτεία στις πράξεις των δημοτικών συμβουλίων είχαν επιφορτιστεί οι νομάρχες, ενώ στις αρμοδιότητες των δήμων περιλαμβάνονταν η ίδρυση και η συντήρηση των δημοτικών σχολείων, η κατασκευή και η συντήρηση δημοτικών οδών, γεφυρών και υδραγωγείων, η ενίσχυση ιδρυμάτων κοινωνικής περίθαλψης, η τοπική και η αγροτική αστυνομία και γενικότερα η εκτέλεση των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την κοινωνική αποστολή των δήμων.

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί θεμελιώδη θεσμό για την ελληνική δημοκρατία. Από τη σύσταση του ελληνικού κράτους, αναγνωρίστηκε ο σημαντικός ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης όταν τέθηκε σε ισχύ το Β.Δ. της 27-12-1833 «περί συστάσεως των Δήμων»³¹. Ο θεσμός της τοπικής αυτοδιοίκησης αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά και συνταγματικά με το Σύνταγμα του 1844, αποδίδοντας σημαντικό ρόλο στους δήμους. Ο Κωλέττης το 1845 επανέφερε το νομαρχιακό σύστημα για την αντικατάσταση του επαρχιακού και το 1864 καθιερώθηκε η άμεση εκλογή των

³⁰ Μπεσίλα – Βήκα Ε., «Το Συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης», Εκδοτικός οίκος Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1994, σελ. 70

³¹ Μυλωνόπουλος, Δ. (2007). Ο θεσμικός ρόλος της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με το νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Επιθεώρησις Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου, (2007). Τόμος 51, τεύχος 2, Απρίλιος- Ιούνιος, σελ. 301-309.

δημοτικών αρχών. Αρκετές δεκαετίες αργότερα (1912), επήλθε νέα νομοθετική ρύθμιση για τα ζητήματα της σύστασης των δήμων και των κοινοτήτων. Μια σημαντική μεταβολή ήταν η διάκριση των αυτοδιοικούμενων πρωτοβάθμιων τοπικών οργανισμών σε αστικούς και αγροτικούς, δηλαδή σε δήμους και κοινότητες, με βάσεις διάκρισης τον πληθυσμό, την διαφορετική πνευματική ανάπτυξη των οργάνων της αυτοδιοίκησης και τις διαφορετικές οικονομικές δυνατότητες. Μια ακόμα μεταβολή ήταν ο θεσμός των συνδέσμων κοινοτήτων, δηλαδή η δυνατότητα δύο ή περισσότερες κοινότητες να ιδρύσουν ένα ιδιαίτερο νομικό πρόσωπο για την εξυπηρέτηση κοινών τοπικών συμφερόντων ή για την εξέλιξη κοινών τοπικών υπηρεσιών.

Η πλήρης κατοχύρωση του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης επήλθε με τα συντάγματα του 1925 και 1927. Στο πλαίσιο αυτό το κράτος έπρεπε να διαιρεθεί σε περιφέρειες, μέσα στις οποίες οι πολίτες θα διαχειρίζονταν απευθείας τις τοπικές υποθέσεις. Η κεντρική εξουσία θα ασκούσε ανώτατη εποπτεία και σε περιπτώσεις αμέλειας ή αδράνειας μπορούσε να ασκήσει η ίδια αντί των τοπικών αρχών. Οι οργανισμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης μάλιστα θα δέχονταν και κρατική ενίσχυση από τον προϋπολογισμό, εάν οι πόροι τους δεν επαρκούσαν. Το Σύνταγμα του 1927 καταργήθηκε το 1935 με απόφαση της Ε' Εθνοσυνέλευσης και επαναφέρθηκε σε προσωρινή ισχύ το Σύνταγμα της βασιλευομένης δημοκρατίας του 1864.

Το Σύνταγμα του 1952 καθιέρωσε ρητά την τοπική αυτοδιοίκηση, στην οποία αποδίδεται ιδιαίτερος ρόλος όσον αφορά στη διοικητική οργάνωση του κράτους, ενώ αποφασίστηκε η ανάδειξη των δημοτικών και κοινοτικών αρχών με καθολική πλειοψηφία. Εν συνεχεία, το δικτατορικό σύνταγμα του 1968/1973 περιελάμβανε επίσης διατάξεις σχετικές με το ζήτημα της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίες όμως δεν εφαρμόστηκαν καθώς το περιεχόμενο τους κατέληξε να αναιρεί ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία της τοπικής αυτοδιοίκησης, δηλαδή το αιρετό των αρχών της.

Το Σύνταγμα που θεσπίστηκε το 1975 περιελάμβανε λεπτομερείς διατάξεις σχετικά με το θεσμό της τοπικής αυτοδιοίκησης, με αποτέλεσμα να αποσαφηνίζεται πλήρως η δομή της και να ανοίγει ο δρόμος στον νομοθέτη για τη διάρθρωση ενός συστήματος το οποίο να προσαρμόζεται με τον καλύτερο τρόπο στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας. Με βάση το κείμενο του Συντάγματος αυτού διασαφηνίστηκε και η έννοια του όρους «τοπική αυτοδιοίκηση». Ως τοπική αυτοδιοίκηση λοιπόν θα μπορούσε να οριστεί «η αυτοτελής άσκηση τοπικής δημόσιας διοίκησης από ένα

εδαφικό νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με τη σύμπραξη του συνόλου των μελών του και υπό την εποπτεία του Κράτους»³².

Το Σύνταγμα αυτό εισήγαγε ένα σύστημα πολυβάθμιας αυτοδιοίκησης, με αποτέλεσμα σημαντικό μέρος των διοικητικών αρμοδιοτήτων να ασκείται από επάλληλους τοπικούς οργανισμούς οι οποίοι δεν ελέγχονται πολιτικά από την κεντρική κυβέρνηση³³. Σε αντίθεση βέβαια με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η τοπική αυτοδιοίκηση στη χώρα μας δεν διαθέτει ούτε φορολογική ούτε κανονιστική αυτοτέλεια, επομένως στερείται σημαντικών εργαλείων εξουσίας. Ωστόσο, όπως θα παρουσιαστεί και στη συνέχεια, η τοπική αυτοδιοίκηση επιφορτίζεται με διοικητικές ευθύνες οι οποίες αφορούν σε ζητήματα τοπικού χαρακτήρα.

Εκτοτε ακολούθησαν πολλά ακόμα νομοθετικά κείμενα τα οποία αποσκοπούσαν στην ρύθμιση ιδιαίτερων πτυχών της τοπικής αυτοδιοίκησης, όπως είναι οι αρμοδιότητες, η ονομασία των επιμέρους τμημάτων και πολλά άλλα. Πρόκειται, λοιπόν, για έναν τομέα ενδιαφέροντος ο οποίος διαχρονικά έχει απασχολήσει πάρα πολλές φορές τα δημόσια πράγματα, αν και θα μπορούσαμε να πούμε ότι ακόμα δεν του έχει αποδοθεί η εξουσία που δικαιούται, καθώς την κυριαρχία στην λήψη των περισσότερων αποφάσεων φέρει αναμφίβολα η κεντρική εξουσία.

2.2. Η δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης

Η εδαφική έκταση της Ελλάδας, με εξαίρεση την περιοχή του Αγίου Όρους η οποία διέπεται από ένα ιδιαίτερο καθεστώς, διαιρείται σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). Οι οργανισμοί αυτοί έχουν ως σκοπό τους τη δημιουργία ευκαιριών ενεργητικής συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και την ενδυνάμωση του αισθήματος ευθύνης και καθήκοντος των πολιτών προς την κοινωνία. Δημιουργώντας καλύτερη τοπική κοινωνία δημιουργούμε καλύτερο κράτος. Σύμφωνα με το

³² Μπεσίλα – Βήκα Ε., «Το Συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης», Εκδοτικός οίκος Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1994, σελ. 93

³³ Χλέπας Ν., «Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα: Ο διαλεκτικός ανταγωνισμός της αποκέντρωσης με την αυτοδιοίκηση», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1999, σελ. 212-213

Σύνταγμα, προβλέπεται η διάρθρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης σε δύο βαθμίδες. Το «δυναδικό» αυτό οργανωτικό σχήμα αναφερόταν εξάλλου σε όλα τα ελληνικά συντάγματα από το 1925³⁴. Πιο συγκεκριμένα, οι δύο βαθμίδες τοπικής αυτοδιοίκησης είναι οι ακόλουθες³⁵:

α) Πρώτη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμοι-Κοινότητες)

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης που εντάσσονται στην πρώτη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης είναι οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Στις μέρες μας υπάρχουν 914 Δήμοι και 120 Κοινότητες έναντι περίπου 5.800 δήμων που υπήρχαν με παλαιότερα καθεστώτα. Επικεφαλείς των Δήμων είναι οι Δήμαρχοι, των Κοινοτήτων οι Κοινοτάρχες και τα Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια αντίστοιχα.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελούν Ν.Π.Δ.Δ.(Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου) και τους αποδίδεται διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Αυτό σημαίνει ότι έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις, δική τους περιουσία, δικό τους προϋπολογισμό και απασχολούν δικούς τους υπαλλήλους. Η οικονομική τους δυνατότητα αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες για την ουσιαστική λειτουργία τους. Για τον λόγο αυτό το κράτος οφείλει να μεριμνά για την εξασφάλιση των αναγκαίων σε αυτούς πόρων. Η μέριμνα αυτή πραγματοποιείται με ρυθμίσεις εκ μέρους του κράτους που να εξασφαλίζουν έσοδα, όπως π.χ. από τον φόρο ακίνητης περιουσίας. Η πολιτεία ασκεί διοικητική εποπτεία στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τέτοιο τρόπο όμως, ώστε να μην παρεμποδίζει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους, ασκώντας απλά έλεγχο για την νομιμότητα των πράξεων τοπικής αρμοδιότητάς τους και όχι έλεγχο σκοπιμότητας π.χ. για το αν οι πράξεις τους εξυπηρετούν κάποιο σκοπό ή όχι.

Τα όργανα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης εκλέγονται κατευθείαν από το λαό με άμεση, μυστική, και καθολική ψηφοφορία ανά 4 χρόνια γεγονός που είναι ενδεικτικό της έκφρασης λαϊκής κυριαρχίας. Τα όργανα αυτά είναι μονομελή και πιο συγκεκριμένα είναι ο Δήμαρχος ή ο αντιδήμαρχος για τους δήμους, ο

³⁴ Χλέπας Ν., «Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα: Ο διαλεκτικός ανταγωνισμός της αποκέντρωσης με την αυτοδιοίκηση», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1999, σελ. 242-243

³⁵ http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF_%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CE%AF%CE%BA%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82, τελευταία επίσκεψη 7/7/2009

Πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος για τις κοινότητες, αλλά και συλλογικά, δηλαδή το Δημοτικό Συμβούλιο και η Δημαρχιακή Επιτροπή για τους δήμους, και το κοινοτικό συμβούλιο για τις κοινότητες. Ο Δήμαρχος και ο Πρόεδρος εκτελούν τις αποφάσεις των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων, προΐστανται των υπηρεσιών του δήμου ή της κοινότητας και τους εκπροσωπούν.

Οι δήμοι οι οποίοι έχουν πληθυσμό μεγαλύτερο από 100.000 κατοίκους μπορούν να διαιρεθούν σε επιμέρους διαμερίσματα. Τα όργανα των διαμερισμάτων είναι το συμβούλιο του διαμερίσματος και ο πρόεδρός του. Στους Δήμους και στις Κοινότητες οι οποίοι συστήθηκαν στο πλαίσιο του Σχεδίου ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ (Ν.2539/1997), η εδαφική περιφέρεια κάθε Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης ο οποίος καταργήθηκε και κάθε οικισμού ο οποίος προσαρτήθηκε ονομάζεται «Τοπικό Διαμέρισμα». Προβλέπεται, επίσης, και η δυνατότητα για τη διαίρεση μιας περιοχής του Δήμου ή της Κοινότητας σε επιμέρους συνοικίες.

Για την ανάπτυξη όσο το δυνατόν καλύτερης συνεργασίας μεταξύ των επιμέρους Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, έχουν δημιουργηθεί οι Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων, οι οποίες είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και διακρίνονται σε τοπικές (κατά περιφέρεια νομού) και στην Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας καθώς και στην Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας. Η συμμετοχή των δήμων και των κοινοτήτων στις ενώσεις αυτές είναι υποχρεωτικού χαρακτήρα, ενώ σκοπός των ενώσεων είναι η προαγωγή της αυτοδιοίκησης, η έρευνα και μελέτη σχετικών προβλημάτων, κ.λπ.

Το 2006 ψηφίσθηκε ο Νέος Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, (Ν. 3463/2006, ΦΕΚ 114/Α) σύμφωνα με τον οποίο, άρθρο 1, η τοπική αυτοδιοίκηση, ως έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας, αποτελεί θεμελιώδη θεσμό του δημόσιου βίου των Ελλήνων, όπως αυτός κατοχυρώνεται από τις διατάξεις του άρθρου 102 του Συντάγματος και του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας¹⁰. Ο νέος Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων αναθέτει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού αρμοδιότητες που αφορούν τόσο τη διοίκηση τοπικών υποθέσεων όσο και τη διοίκηση υποθέσεων που εντάσσονται στη σφαίρα κρατικών αρμοδιοτήτων σε τοπικό επίπεδο, των οποίων όμως η άσκηση έχει ανατεθεί από το κράτος στους δήμους και τις κοινότητες¹². Οι αρμοδιότητες των δήμων και κοινοτήτων κατανέμονται σε επτά τομείς α) ανάπτυξη, β) περιβάλλον, γ) ποιότητα ζωής, δ) απασχόληση, ε) κοινωνική προστασία και αλληλεγγύη, στ) παιδεία, πολιτισμός και αθλητισμός και ζ) πολιτική

προστασία. Στους τομείς αυτούς οι πρωτοβάθμιοι Ο.Τ.Α. καλούνται να αναπτύξουν τη δράση τους. Σημαντικός τομέας της ανάπτυξης είναι η τουριστική ανάπτυξη για την επίτευξη της οποίας οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου βαθμού έχουν τη δυνατότητα αξιοποίησης δύο εργαλείων που παρέχει ο νέος Κώδικας, της έκδοσης κανονιστικών αποφάσεων και της αδειοδότησης³⁶.

β) Δεύτερη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης – Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Μέχρι το έτος 1994 οι Νομάρχες ως επικεφαλείς των Νομών, διορίζονταν και παύονταν κατόπιν προεδρικού διατάγματος το οποίο εκδιδόταν μετά από πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών. Από το 1994, με του νόμους 2218/1994 και 2240/1994, οι νομοί αποτέλεσαν την δευτεροβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση και αποτελούν επίσης νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.. Τα όργανα των νομών και το Νομαρχιακό Συμβούλιο είναι αιρετά και αποτελούν όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση διακρίνεται στις απλές διοικητικές περιφέρειες, (Νομός) και στις διευρυμένες (διοικητική περιφέρεια περισσοτέρων νομών). Σήμερα υπάρχουν συνολικά 50 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (απλές και διευρυμένες). Οι διευρυμένες είναι οι Αθηνών-Πειραιώς, Ροδόπης-Έβρου και Δράμας –Καβάλας – Ξάνθης.

Οι δυο βαθμίδες τοπικής αυτοδιοίκησης είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και ως εκ τούτου οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις δεν ασκούν εποπτεία στους Δήμους και στις Κοινότητες. Για την εκπλήρωση του σκοπού τους οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις χρειάζονται πόρους οι οποίοι προέρχονται τόσο από δικά τους έσοδα (φόρους, τέλη κ.λπ.) όσο και από κρατικές επιχορηγήσεις. Οι φορείς αυτοί επιφορτίζονται με την αρμοδιότητα διοίκησης τοπικών υποθέσεων νομαρχιακού επιπέδου π.χ. χορήγηση αδειών εγκατάστασης, επέκτασης, διαρρύθμισης και λειτουργίας βιομηχανιών, εξασφάλιση της δημόσιας υγιεινής, η κατασκευή σχολικών κτιρίων, κ.τλ. Τα όργανα των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων είναι το Νομαρχιακό Συμβούλιο, οι Νομαρχιακές Επιτροπές και ο Νομάρχης. Τόσο ο Νομάρχης όσο και τα μέλη του Νομαρχιακού Συμβουλίου εκλέγονται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία και πραγματοποιούν τετραετή θητεία.

³⁶ Μυλωνόπουλος, Δ. (2007). Ο θεσμικός ρόλος της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με το νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Επιθεώρησης Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου, (2007). Τόμος 51, τεύχος 2, Απρίλιος- Ιούνιος, σελ. 301-309.

2.3. Οι αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Στο πλαίσιο του άρθρου 102 του Συντάγματος της Ελλάδας, ορίζονται σε γενικές γραμμές οι αρμοδιότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Έτσι, αναφέρεται ότι η γενική αρμοδιότητα Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι η διαχείριση των τοπικών υποθέσεων. Πιο συγκεκριμένα, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση πρώτης βαθμίδας (δήμοι και κοινότητες) ανήκει η διοίκηση όλων των τοπικών υποθέσεων, οι οποίες υπάγονται στην διοικητική περιφέρεια των δήμων και των κοινοτήτων. Αντίστοιχα, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση δεύτερης βαθμίδας (νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις) ανήκει η διοίκηση τοπικών υποθέσεων, οι οποίες υπάγονται στη διοικητική περιφέρεια των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων, χωρίς να τίγεται για κανένα λόγο κάποια από τις αρμοδιότητες των δήμων και των κοινοτήτων³⁷.

Τα πρόσθετα νομοθετικά κείμενα τα οποία ασχολήθηκαν με το θέμα των αρμοδιοτήτων της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι πολυάριθμα. Σχετικά με την πρώτη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης, ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας του 1954 καθόρισε τη γενική αρμοδιότητα των δήμων και κοινοτήτων και τις αποκλειστικές τους αρμοδιότητες. Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας τους 1980 τους προσέθεσε αρμοδιότητες, ενώ ο Νόμος 1416/1984 τις διπλασίασε και προστέθηκαν οι θεσμοί των προγραμματικών συμβάσεων, των αναπτυξιακών συνδέσμων, των κοινών υπηρεσιών, καθώς και νέες μορφές επιχειρηματικής δραστηριότητας των δήμων και κοινοτήτων³⁸.

Ο Νόμος 2218/1994 προβλέπει ότι οι τοπικοί οργανισμοί πρώτης βαθμίδας μπορούν να αναπτύξουν οποιαδήποτε δραστηριότητα η οποία προάγει κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά και πνευματικά συμφέροντα των κατοίκων τους. Μεταξύ των απαριθμώμενων αρμοδιοτήτων περιλαμβάνονται και κάποιες οι οποίες αναφέρονται μεταξύ των συντρεχουσών με το Κράτος αρμοδιοτήτων, τις οποίες οι δήμοι και οι κοινότητες δεν ήταν υποχρεωμένες, αλλά είχαν το δικαίωμα να τις ασκήσουν. Μεταξύ των δραστηριοτήτων αυτών θα μπορούσαν να αναφερθούν η κατασκευή και συντήρηση λαϊκών και κατοικιών και θέρετρων, η ίδρυση και η λειτουργία πολιτικών και πνευματικών κέντρων, η κατασκευή και συντήρηση συστημάτων άρδευσης και εγγειοβελτιωτικών έργων και προστασία υπογείων

³⁷ Κέντρο Προγραμματισμού και Κοινωνικών Ερευνών, Εκθέσεις 18 για το Πρόγραμμα 1988-1992: Τοπική Αυτοδιοίκηση, Αθήνα 1990, σελ. 49-50

³⁸ Κέντρο Προγραμματισμού και Κοινωνικών Ερευνών, Εκθέσεις 18 για το Πρόγραμμα 1988-1992: Τοπική Αυτοδιοίκηση, Αθήνα 1990, σελ. 50-51

υδάτων, κατασκευή και συντήρηση λουτρών και έργων προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος κλπ. Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο νόμο προβλέπεται ότι ο δήμος ή η κοινότητα μπορεί να αποφασίσει και την άσκηση ελέγχου για την τήρηση των διατάξεων οι οποίες σχετίζονται με την καθαριότητα, την κυκλοφορία και τη στάθμευση των αυτοκινήτων, την οικοδόμηση, την αποχέτευση, την μόλυνση του περιβάλλοντος και την προστασία του υπόγειου υδάτινου δυναμικού.

Το Προεδρικό Διάταγμα 323/1989 παρουσιάζει έναν κατάλογο ο οποίος απαριθμεί τις αρμοδιότητες των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης, αναφέροντας τις ακόλουθες³⁹:

- Η κατασκευή, η συντήρηση και η λειτουργία συστημάτων ύδρευσης, υπονόμων και αποχέτευσης, δημοτικών και κοινοτικών αλσών και κήπων, υπαίθριων κοινόχρηστων χώρων αναψυχής και εξωραϊστικών χώρων και κοιμητηρίων,
- Η κατασκευή και συντήρηση δημοτικών ή κοινοτικών οδών, πλατειών και γεφυρών, αγορών και τοπικών αγορών και ζωοαγορών, αθλητικών εγκαταστάσεων, κέντρων νεότητας και παιδικών χαρών, δημοτικών ή κοινοτικών καταστημάτων και κτιριακών έργων που προορίζονται για κοινωφελείς σκοπούς,
- Η καθαριότητα και η συλλογή, αποκομιδή και διάθεση ή επεξεργασία των απορριμμάτων,
- Η τοποθέτηση και η λειτουργία μετρητών ή άλλων εγκαταστάσεων για τη ρύθμιση της στάθμευσης σε δημόσιους χώρους,
- Η αστική συγκοινωνία,
- Η μέριμνα για την εξασφάλιση βοσκήσιμων εκτάσεων για χρήση των δημοτών,
- Η σύσταση, η κατάργηση και η ρύθμιση της λειτουργίας εμποροπανηγύρεων.

³⁹ Μπεσίλα – Βήκα Ε., «Το Συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης», Εκδοτικός οίκος Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1994, σελ. 220

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που θέτει το άρθρο 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, περιλαμβάνεται και ο τομέας της τουριστικής ανάπτυξης. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) πρώτου βαθμού (δήμοι και κοινότητες) έχουν την αρμοδιότητα να εκπονούν, να υλοποιούν και να συμμετέχουν σε προγράμματα για την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών τους. Ιδιαίτερα μπορούν να προωθούν την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού και να δημιουργούν θέρετρα και άλλες εγκαταστάσεις αναψυχής και διακοπών. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων αυτών εντάσσεται η προστασία, η αξιοποίηση και η εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών πόρων και περιοχών καθώς και των ιαματικών πηγών⁴⁰.

Επίσης οι δήμοι και οι κοινότητες ασκούν, σε τοπικό επίπεδο, αρμοδιότητες κρατικού χαρακτήρα, οι οποίες τους έχουν ανατεθεί για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών. Ανάμεσα σ' αυτές είναι ο έλεγχος της τήρησης της τουριστικής νομοθεσίας από τις επιχειρήσεις τουριστικού ενδιαφέροντος, σύμφωνα με τις ειδικότερες νομοθετικές προβλέψεις⁴¹.

Όσον αφορά στην δεύτερη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης, οι αρμοδιότητες καθορίστηκαν αρχικά με τον Νόμο 1622/1986 και σήμερα με το Ν. 2218/1994 «περί ίδρυσης Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης⁴²». Σύμφωνα με το νομοθετικό αυτό κείμενο, ιδρύθηκαν οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (Ν.Α.) ως δεύτερη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης με προορισμό την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιφέρειας. Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις είναι αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Τα όρια της κάθε Ν.Α. συμπίπτουν με την περιφέρεια του νομού και η έδρα της είναι η πρωτεύουσα του νομού. Με το Ν. 2240/1994 (ΦΕΚ 153/Α) «συμπλήρωση διατάξεων για τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση», ιδρύθηκαν, κατ'εξαίρεση, Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις με τοπική αρμοδιότητα που υπερβαίνει την περιφέρεια ενός νομού.

Στις διευρυμένες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις ο κάθε νομός αποτελεί νομαρχιακό διαμέρισμα με έδρα την πρωτεύουσα του νομού.

⁴⁰ Μυλωνόπουλος, Δ. Ο θεσμικός ρόλος της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με το νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Επιθεώρησης Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου, (2007). Τόμος 51, τεύχος 2, Απρίλιος- Ιούνιος, σελ. 301-309.

⁴¹ Μυλωνόπουλος, Δ. Ο θεσμικός ρόλος της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με το νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Επιθεώρησης Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου, (2007). Τόμος 51, τεύχος 2, Απρίλιος- Ιούνιος, σελ. 301-309.

⁴² Μυλωνόπουλος, Δ. (2006). Στοιχεία Δικαίου, εκδ. Σταμούλης, σελ. 304

Στην αρμοδιότητα των Ν.Α. ανήκει η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων σε επίπεδο νομού. Εξαιρούνται α) οι υποθέσεις που υπάγονται στα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών, Οικονομικών και Δικαιοσύνης, β) οι υποθέσεις δημόσιας περιουσίας, γ) η εποπτεία των Ο.Τ.Α. πρώτου βαθμού. Οι Ν.Α. δεν ασκούν εποπτεία στους Ο.Τ.Α. πρώτου βαθμού και δεν υπάρχει ιεραρχική σχέση μεταξύ τους δ) η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, ε) οι Συνοριακοί Σταθμοί Υγειονομικού Κτηνιατρικού Ελέγχου του Υπουργείου Γεωργίας.

Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις διοικούνται από α) το νομαρχιακό συμβούλιο, β) τις νομαρχιακές επιτροπές, και γ) το νομάρχη. Τα όργανα διοίκησης των Ν.Α. είναι αιρετά και οι εκλογές διενεργούνται κάθε τέσσερα χρόνια ταυτόχρονα με τις δημοτικές εκλογές. Η εγκατάσταση του νομάρχη και των μελών του νομαρχιακού συμβουλίου γίνεται την 1η Ιανουαρίου του επόμενου, από την εκλογή, έτους και η θητεία τους λήγει την 31η Δεκεμβρίου του τέταρτου έτους⁴³.

Παρόλο που τα διάφορα νομοθετικά κείμενα απαριθμούν επανειλημμένα τις αρμοδιότητες των τοπικών οργάνων, δεν είναι λίγες οι φορές στις οποίες το Συμβούλιο της Επικρατείας καλείται να επιλύσει σημαντικό αριθμό προβλημάτων, τα οποία κατά κύριο λόγο σχετίζονται με την σχετική οριοθέτηση ανάμεσα στους κρατικούς σκοπούς και στις τοπικές υποθέσεις. Όσον αφορά στη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και τους κρατικούς φορείς πρέπει να αναφερθεί ότι οι πρώτοι απολαμβάνουν διοικητικής αυτοτέλειας, καθώς το κράτος δύναται να τους ασκεί εποπτεία, χωρίς όμως να μπορεί να εμποδίσει την πρωτοβουλία και την ελεύθερη δράση τους. Η διοικητική τους αυτοτέλεια τους επέτρεπε να χειρίζονται τις τοπικές υποθέσεις χωρίς να υπόκεινται έλεγχο σκοπιμότητας, παρά μόνο έλεγχο νομιμότητας⁴⁴.

Τέλος, η τοπική αυτοδιοίκηση επιφορτίζεται και με αρμοδιότητες οι οποίες σχετίζονται με ζητήματα τοπικής δημοσιότητας. Πιο συγκεκριμένα, η κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου στο ραδιόφωνο, η ανάπτυξη του τοπικού τύπου, η έλευση της καλωδιακής τηλεόρασης καθώς και κάθε είδους αλλαγή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναδύουν στην επιφάνεια αρμοδιότητες που έχουν σε γενικές γραμμές ως ακολούθως:

⁴³ Μυλωνόπουλος, Δ. (2006). Στοιχεία Δίκαιου, εκδ. Σταμούλης, σελ. 304

⁴⁴ Μυλωνόπουλος, Δ. (2006). Στοιχεία Δίκαιου, εκδ. Σταμούλης, σελ. 304

- Λήψη πρωτοβουλιών για τη δημιουργία ενός πλέγματος τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών οι οποίοι να έχουν τη δυνατότητα να καλύπτουν κάθε γωνιά της χώρας,
- Πολλαπλασιασμός των μορφών επικοινωνίας, πληροφόρησης και ενημέρωσης των δημοτών από δημοτικές εφημερίδες και άλλα μέσα,
- Οργανωτική και τεχνική προετοιμασία στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης προκειμένου αυτοί να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά σε κάθε μελλοντική ανάγκη προκύψει,
- Συντονισμός και κοινές λειτουργίες των Οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών φορέων σε τοπικό, νομαρχιακό ή επαρχιακό επίπεδο για την ανάληψη υπερτοπικών πρωτοβουλιών, αναγκαίων για τη στήριξη και την ανάπτυξη των τοπικών μέσων επικοινωνίας και πληροφόρησης.

2.4. Η Γενική Συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Εγχώρια Ανάπτυξη

Όπως και κάθε άλλος φορέας δημόσιου χαρακτήρα, έτσι και εκείνοι της τοπικής αυτοδιοίκησης διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της χώρας, καθώς συμβάλλουν σημαντικά στην διατήρηση της τάξης αλλά και στην διαμόρφωση ενός ιδανικού περιβάλλοντος χώρου στην τοπική κοινωνία, τόσο για όσους διαμένουν σε αυτήν, όσο και για εκείνους που την επισκέπτονται για σύντομο αλλά και ευρύτερο χρονικό διάστημα. Μπορεί για κάποιους η τοπική αυτοδιοίκηση να διαδραματίζει λιγότερο σημαντικό ρόλο σε σχέση με την Κυβέρνηση της χώρας, παρόλο αυτά κανείς δεν μπορεί να αναγνωρίσει τη σπουδαιότητα της και την συμπληρωματικότητα στο κυβερνητικό έργο, η οποία απαιτεί την καταβολή επίπονης και συντονισμένης προσπάθειας.

Η τοπική αυτοδιοίκηση, λοιπόν, μπορεί να ειπωθεί ότι με τη δράση της συμβάλλει στην προώθηση της ανάπτυξης αρχικά στην τοπική κοινωνία και εν

συνεχία στο σύνολο της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, με την μέριμνα που ασκεί για την φροντίδα και τη διατήρηση του περιβάλλοντος χώρου, εξασφαλίζει στους κατοίκους την ποιότητα ζωής που έχουν ανάγκη, ενώ συμβάλει και στη προσέλκυση επισκεπτών, τόσο από την ίδια την χώρα όσο και διεθνή τουρισμό. Οι επισκέπτες αυτοί έρχονται για να θαυμάσουν κατά κύριο λόγο τις πολλαπλές φυσικές ομορφιές της χώρας, την προβολή των οποίων μπορεί να αναλαμβάνει η τοπική αυτοδιοίκηση. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τη σημαντικότητα του έργου της, καθώς ο τουρισμός αποτελεί βασικό τομέα δραστηριότητας στη χώρα μας, επομένως όλοι οι φορείς πρέπει να συμβάλλουν, ο καθένας από τη δική του θέση, στην προαγωγή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Η τοπική αυτοδιοίκηση, μέσα από ποικίλες δράσεις τις οποίες αναλαμβάνει, θα μπορούσε να συμβάλει στην βελτίωση των οικονομικών συνθηκών, καθώς και στην τόνωση της απασχόλησης, δείκτες οι οποίοι παρουσιάζουν με κατανοητό τρόπο την επικρατούσα εικόνα. Επίσης, πρέπει να συμβάλει στη δημιουργία καλού κλίματος μεταξύ των επιμέρους πλευρών, ώστε να αποφεύγονται κάθε είδους συγκρούσεις, που κάθε άλλο παρά ωφελούν το καλό του τόπου και των ανθρώπων του.

2.5. Επιχειρήσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν να ακολουθήσουν επιχειρηματική δράση σε ποικίλους τομείς, προκειμένου να ενισχύσουν τις τοπικές αγορές και να καλύψουν στον μέγιστο δυνατό βαθμό τις ανάγκες του ντόπιου πληθυσμού αλλά και των επισκεπτών. Ως βασικοί σκοποί των επιχειρήσεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσαν να αναφερθούν οι ακόλουθοι⁴⁵:

- Αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων και των οικονομικών πόρων των κατοίκων της περιοχής,
- Αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας για την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση τη ποιότητας των προϊόντων,

⁴⁵ Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης «Οι Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Υπουργείο Εσωτερικών, Αθήνα, 1987, σελ 5 - 7

- Αύξηση της απασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού μιας περιοχής ,
- Ανάπτυξη της οικονομίας σε τοπική κλίμακα, διατηρώντας φυσικά την οικολογική ισορροπία,
- Ανάπτυξη σε χώρους και τομείς τους οποίους αγνοεί ή παραμελεί η ιδιωτική πρωτοβουλία ,
- Προσανατολισμός των ιδιωτικών επιχειρήσεων στη βελτίωση της ποιότητας και τη μείωση του κόστους των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών,
- Κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής, ώστε η ιδιοκτησία τους να περάσει στην αυτοδιοίκηση,
- Ανάπτυξη της συνεταιριστικής και αυτοδιαχειριστικής αντίληψης των εργαζομένων για να αξιοποιείται η ιδιωτική πρωτοβουλία με οικονομικά και κοινωνικά κίνητρα ευρύτερα από εκείνο του κέρδους,
- Σταδιακός μετασχηματισμός των ανταγωνιστικών σχέσεων της οικονομίας της αγοράς σε συναγωνιστικές σχέσεις οικονομικών μονάδων υπό κοινή βάση
- Δημιουργία κινήτρων για την ουσιαστική επαγγελματική εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εργαζομένων ώστε να αποκτήσουν την απαραίτητη εξειδίκευση αλλά παράλληλα και σφαιρική επαγγελματική εμπειρία.
- Αξιοποίηση του πλεονάσματος των οργανισμών αυτών τόσο σε παραγωγικές όσο και σε κοινωνικές επενδύσεις,
- Προβολή νέων προτύπων κατανάλωσης , με ενίσχυση της κοινωνικής έναντι της ιδιωτικής κατανάλωσης και προώθηση κοινωνικών και πολιτιστικών αξιών με σοσιαλιστικό περιεχόμενο που θα αντικαταστήσουν της ατομιστικές και καπιταλιστικές αξίες που επικρατούν.

Κάποιοι από τους βασικότερους τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται μέσω επιχειρήσεων οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης είναι οι ακόλουθοι⁴⁶:

⁴⁶ Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης «Οι Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Υπουργείο Εσωτερικών, Αθήνα, 1987, σελ 5-17

α) Αγροτικός τομέας

Η δραστηριοποίηση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης μπορεί να πραγματοποιηθεί και στη φάση της πρωτογενούς παραγωγής προκειμένου να αξιοποιηθούν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι εδαφικοί και οι υδάτινοι πόροι των περιοχών. Οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που μπορούν να ληφθούν μπορούν να αφορούν την φυτική παραγωγή (αροτριαίες καλλιέργειες, δενδρώδεις καλλιέργειες, αμπέλια, κηπευτικά) ώστε να αξιοποιηθούν δημοτικές ή κοινοτικές εκτάσεις καθώς και δημόσιες εκτάσεις οι οποίες δεν θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν με κάποιον άλλο τρόπο.

β) Κτηνοτροφία

Όσον αφορά στην κτηνοτροφία, σε συνεργασία με τους κτηνοτροφικούς συνεταιρισμούς, θα μπορούσαν να ληφθούν δράσεις όπως είναι η ίδρυση μονάδων επεξεργασίας γάλακτος, μονάδων επεξεργασίας κρέατος και αλλαντικών, μονάδων παραγωγής ζωοτροφών, σφαγείων και μονάδων αξιοποίησης των υποπροϊόντων των σφαγείων, μονάδων επεξεργασίας δέρματος μικρών ζώων κλπ.

γ) Δάση

Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ίδρυση μονάδων για την ορθολογική αξιοποίηση των δασών και των σχετικών με αυτά προϊόντων, όπως είναι οι μονάδες υλοτόμησης και επεξεργασίας της ξυλείας, οι μονάδες συλλογής και αξιοποίησης της ρητίνης, τα εκτροφεία θηραμάτων και άλλα.

δ) Αλιεία

Στο πλαίσιο της δράσης των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσαν να ιδρυθούν ιχθυογεννητικοί σταθμοί για τον εμπλουτισμό των

εσωτερικών υδάτων με τις κατάλληλες ποικιλίες ψαριών, ιχθυοτροφεία, αλιευτικές μονάδες, μονάδες παραγωγής ιχθυοτροφών για λίμνες και ποτάμια και άλλα.

ε) Ορυκτός πλούτος

Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν να συμβάλλουν στην αξιοποίηση και εκμετάλλευση των λατομικών προϊόντων (μάρμαρα και αδρανή υλικά) και των βιομηχανικών υλικών (γύψος, περλίτης, θηραϊκή γη κλπ.).

στ) Ενέργεια

Ο ρόλος των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης είναι ιδιαίτερα σημαντικός στον τομέα της ενέργειας, με βασικότερες δράσεις εκείνες που αφορούν στην κατασκευή και τη λειτουργία μικρών αυτόνομων υδροηλεκτρικών σταθμών, στην πρόσθετη αξιοποίηση των λιμών και των μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού, στην αξιοποίηση των ήπιων μορφών ενέργειας, σε σταθμούς συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας με τη μορφή ατμού και στην αξιοποίηση της ενέργειας που απορρίπτεται από τους μεγάλους λιγνιτικούς σταθμούς της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού, για θέρμανση και παροχή ζεστού νερού σε κοντινούς οικισμούς ή για την κάλυψη ενεργειακών αναγκών των μονάδων αφαλάτωσης.

ζ) Μεταποίηση

Στον τομέα της βιομηχανίας οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν να συμβάλουν στην αξιοποίηση εγχώριων τοπικών πρώτων υλών (αγροτικής παραγωγής, ορυκτού πλούτου) και παράλληλα στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής, κλίνοντας προς την παραγωγή προϊόντων τα οποία να μπορούν να ικανοποιήσουν πρωταρχικά τοπικές ανάγκες και αγορές. Έτσι, θα μπορούσαν να ασχοληθούν με την επεξεργασία φρούτων και λαχανικών, κρέατος και αλλαντικών, γαλακτοκομικών και ελαιουργικών προϊόντων, ψαριών για κονσερβοποίηση,

επεξεργασία και συσκευασία μελιού, με την επεξεργασία και εμφιάλωση μεταλλικών νερών, με την παραγωγή κρασιών και παραδοσιακών προϊόντων, με την αξιοποίηση του δασικού πλούτου, με την εκμετάλλευση αλυκών και την επεξεργασία αλατιού, με την παραγωγή προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, με την κατασκευή σωλήνων ύδρευσης και άρδευσης και πολλά άλλα.

η) Κατασκευές – Κατοικία

Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης στον τομέα των κατασκευών μπορούν να αναλαμβάνουν έργα μικρού και μεσαίου μεγέθους που συνιστούν υποδομή τοπικής κλίμακας, έργα σε βιομηχανικές και βιοτεχνικές ζώνες, έργα οικιστικής υποδομής (δρόμοι, πλατείες, παιδικές χαρές, έργα ύδρευσης και αποχέτευσης) και άλλα, μεριμνώντας παράλληλα και για την συντήρησή τους.

θ) Συγκοινωνίες

Οι συγκοινωνίες σε γενικές γραμμές αποτελούν αντικείμενο μέριμνας των κρατικών φορέων, παρόλα αυτά γίνεται προσπάθεια ώστε προοδευτικά οι υπηρεσίες αυτές να περάσουν στην αρμοδιότητα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Στο πλαίσιο αυτό σημαντικός θα μπορεί να είναι ο ρόλος τους σε επίπεδο περιφέρειας με τη δημιουργία ακτοπλοϊκών επιχειρήσεων.

ι) Εμπόριο

Το εμπόριο αποτελεί έναν από τους τομείς δραστηριότητας ο οποίος πλήττεται σε σημαντικό βαθμό από ενέργειες κερδοσκοπίας, μεταξύ των οποίων και η δημιουργία μονοπωλίων. Στην περίπτωση αυτή οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσαν να συμβάλλουν με την ίδρυση αμιγών ή μεικτών εμπορικών επιχειρήσεων οι οποίες να ασχολούνται είτε με λιανικό είτε με μεικτό εμπόριο και με στόχους την βελτίωση της ποιότητας των αγαθών, τον ομαλό εφοδιασμό της αγοράς,

την αποδυνάμωση του κυκλώματος των μεσαζόντων και την εξασφάλιση λογικών τιμών, τόσο για τους παραγωγούς, όσο και για τους τελικούς καταναλωτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

3.1. Γενικά Στοιχεία για τη σημασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη

Ο τουρισμός αποτελεί μια μορφή οικονομικής δραστηριότητας η οποία ξεχωρίζει για τον τοπικό της χαρακτήρα. Όπως αναφέρει σε σχετική της δήλωση η πρώην Υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης Φ. Πάλλη – Πετραλιά: «ακόμη και το καλύτερο ξενοδοχείο δεν μπορεί να εξισορροπήσει την κακή εντύπωση που αφήνουν τα σκουπίδια στους δρόμους ή στις παραλίες»⁴⁷. Για το λόγο αυτό διαφαίνεται ως καθοριστικής σημασίας η συνεργασία των τουριστικών επιχειρήσεων με τους οργανισμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε να εντοπιστούν και να αναδειχθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι ιδιαιτερότητες του κάθε δήμου και της κάθε κοινότητας.

Η ενασχόληση των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης με ζητήματα όπως είναι η καθαριότητα και η αισθητική του περιβάλλοντος χώρου, η διατήρηση της τάξεως κλπ., είναι καθοριστικής σημασίας παράγοντες για την προσέλκυση των τουριστών στη χώρα μας αλλά και στους κατά τόπους τουριστικούς προορισμούς ειδικότερα. Εξάλλου δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει το γεγονός ότι είναι σημαντική η συμβολή των τοπικών κοινωνιών, των ηθών, των εθίμων, των φυσικών πόρων, των τοπικών προϊόντων αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος στη δημιουργία μιας εικόνας που να ανταποκρίνεται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις προσδοκίες που έχουν διαμορφώσει τα άτομα σχετικά με τον προορισμό στον οποίο θα ήθελαν να απολαύσουν τις διακοπές τους.

⁴⁷ Πάλλη – Πετραλιά Φ., «Οι δραστηριότητες για τον τουρισμό έχουν τοπική σημασία», άρθρο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.aftodioikisi.gr/controlitem.aspx?id=94>, 19/7/2007, τελευταία επίσκεψη 12/7/2009.

Ένα επίσης σημαντικό χαρακτηριστικό στοιχείο της τοπικής αυτοδιοίκησης το οποίο τη διαφοροποιεί σημαντικά από τους υπόλοιπους κρατικούς φορείς και σε ζητήματα που αφορούν στον τουρισμό, είναι η περιορισμένη γραφειοκρατική επίδραση. Πιο συγκεκριμένα, και όπως αναφέρει σε σχετική δήλωση του ο Υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης Α. Σπηλιωτόπουλος, «αν η κεντρική διοίκηση του κράτους είναι πολλές φορές εγκλωβισμένη σε έναν κυκεώνα γραφειοκρατίας, που σε ορισμένες περιπτώσεις δυσχεραίνει την ταχεία λήψη αποφάσεων, περιμένουμε από την τοπική αυτοδιοίκηση να αναλάβει πρωτοβουλίες για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του στρατηγικού σχεδιασμού μας»⁴⁸

Ιδιαίτερη είναι και η σημασία των μνημείων και των διάφορων αρχαιολογικών ή καλλιτεχνικών δημιουργημάτων, καθώς αυτά αποτελούν ένα ιδιαίτερο και αδιαίρετο σύνολο με τον τόπο και τον χρόνο, με τον άνθρωπο, το περιβάλλον και την ιστορία του. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να αποτελέσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για κάθε τόπο που τα διαθέτει, καθώς και παράγοντα διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνικό επίπεδο⁴⁹. Η προβολή όμως των ιδιαιτεροτήτων αυτών απαιτεί την αντίστοιχη μέριμνα και δράση κατά κύριο λόγο από τους τοπικούς φορείς, ώστε να δοθεί η αναγκαία ώθηση, η οποία θα θέσει σε επιταχυνόμενη κίνηση τον μηχανισμό της τουριστικής και ευρύτερης οικονομικής ανάπτυξης.

Τέλος, δεν πρέπει να αγνοηθεί η αναφορά στην γενικότερη συμβολή του κρατικού τομέα αλλά και λοιπόν παραγόντων του τουριστικού κλάδου, οι οποίοι δραστηριοποιούνται για την τουριστική ανάπτυξη της χώρας αλλά και συγκεκριμένων επιμέρους προορισμών. Πιο σημαντικό ρόλο κατέχει αναμφίβολα το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, το οποίο αποσκοπεί στον προγραμματισμό και τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής, καθώς και στον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας⁵⁰. Για τον λόγο αυτό συγκροτείται από τις επιμέρους σημαντικές υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων και ο ενιαίος διοικητικός τομέας οργάνωσης, διοίκησης και εποπτείας, η γενική διεύθυνση τουριστικής ανάπτυξης και η γενική διεύθυνση

⁴⁸ Σπηλιωτόπουλος Α., «Η Αυτοδιοίκηση να πάρει στα χέρια της τον Τουρισμό της χώρας μας», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.aftodioikisi.gr/controlitem.aspx?id=14>, 12/12/2007, τελευταία επίσκεψη 13/7/2009

⁴⁹ Καλοκάρδου Ρ., «Παραμεθόριες Περιοχές: ανάπτυξη – δημιουργία απασχόλησης – διασυνοριακή συνεργασία», Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, Αθήνα 1995, σελ 225-226

⁵⁰ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, «Αρμοδιότητες του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και θέματα τουρισμού», (ΦΕΚ 187/11.10.2004)

τουριστικής προβολής. Κάποιοι από τους οποίους συμβάλλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας είναι ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, το Εθνικό Συμβούλιο Τουρισμού, ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος και άλλοι⁵¹.

3.2. Ο ρόλος του Κράτους στην Τουριστική Ανάπτυξη

Ο ρόλος του κράτους στην τουριστική βιομηχανία έχει επανειλημμένα αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι στις πιο αναπτυγμένες χώρες το κράτος συνήθως υποστηρίζει την τουριστική ανάπτυξη με το να παρέχει την απαραίτητη τουριστική υποδομή και μια εθνική αρχή η οποία να ασχολείται με τη ρύθμιση της τουριστικής δραστηριότητας. Κάποιες κυβερνήσεις προσπαθούν να προσφέρουν κίνητρα προκειμένου να προσελκύσουν επενδυτικά κεφάλαια και με τον τρόπο αυτό να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας.

Η εμπειρία που προέρχεται από την εξέταση του θέματος σε παγκόσμια κλίμακα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν ακολουθείται ένα συγκεκριμένο μοντέλο όσον αφορά στον ρόλο του κράτους στην ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας. Σε αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Ινδία, η κυβέρνηση πραγματοποίησε επενδυτικά προγράμματα διαμέσου του Ινδικού Συνεταιρισμού Ανάπτυξης του Τουρισμού σε τουριστικές εγκαταστάσεις, μεταξύ των οποίων χιονοδρομικά κέντρα και ξενοδοχεία, καθώς και σε τουριστικές υπηρεσίες όπως είναι τα ταξιδιωτικά πρακτορεία, τα γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων, οι αεροπορικές εταιρείες κλπ. Αντίθετα, η Κυβέρνηση του Ρέιγκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής κατήργησε την Αμερικανική Υπηρεσία Ταξιδίων, η οποία μετά από κάποια χρόνια επανιδρύθηκε με περιορισμένες αρμοδιότητες ως Αμερικανική Υπηρεσία Ταξιδίων και Τουρισμού, που εντέλει καταργήθηκε από την Κυβέρνηση Κλίντον⁵².

Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις σύμφωνα με τις οποίες λόγω διεθνών πιέσεων από διεθνείς οργανισμούς όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο παρότρυναν τις κυβερνήσεις κάποιων χωρών να μεταβιβάσουν

⁵¹ Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006, σελ. 115-133

⁵² Lickorish L., Jenkins C., «Μια εισαγωγή στον τουρισμό», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004, σελ. 15

τις τουριστικές τους δραστηριότητες στον ιδιωτικό τομέα. Στο πλαίσιο τέτοιων προσπαθειών προβλέπεται η σταδιακή ιδιωτικοποίηση των εμπορικών περιουσιακών στοιχείων και των σχετικών δραστηριοτήτων της κυβέρνησης, με αντάλλαγμα χρηματική υποστήριξη προκειμένου να αναδιαρθρωθεί η οικονομία στο σύνολο της. Βέβαια πρέπει να αναφερθεί ότι ακόμα και μετά από μια τέτοια εξέλιξη, οι κυβερνήσεις συνέχιζαν να υποστηρίζουν τις τουριστικές δραστηριότητες αν και δεν αναλάμβαναν την διεξαγωγή τους⁵³.

3.3. Τουρισμός και Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Όπως έχει ήδη σε γενικές γραμμές αναφερθεί, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον τουριστικό κλάδο. Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε αναφορά στις διάφορες μορφές τις οποίες μπορούν να λάβουν οι επιχειρήσεις των οργανισμών αυτών. Οι τουριστικές επιχειρήσεις φαίνεται όμως να αποτελούν μια από τις σχετικά πιο εύκολες μορφές επιχειρήσεων οι οποίες μπορούν να αναληφθούν από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.

Στο πλαίσιο της δραστηριοποίησης τους σε τομείς μικρής κλίμακας, θα μπορούσαν να ενασχοληθούν με δραστηριότητες όπως είναι τα κατασκηνωτικά κέντρα, οι ξενώνες, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, οι οργανωμένες πλαζ και οι μαρίνες. Αντίστοιχα, θα μπορούσαν να αναληφθούν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες για την ευρύτερη τουριστική αξιοποίηση μιας περιοχής με δράσεις που αφορούν σε ξενοδοχειακές μονάδες, συγκροτήματα bungalows, κέντρα χειμερινού τουρισμού και άλλα, καθώς και για την συνδυασμένη ανάπτυξη τοπικών πόρων όπως είναι η βιοτεχνία παραδοσιακών προϊόντων και υφαντών, πλεκτών και κεντημάτων, ξυλοτεχνημάτων, δερματίνων ειδών.

Επίσης, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσαν να αναλάβουν τη δημιουργία τουριστικών περιπτέρων και εκθετηρίων, καθώς και την αξιοποίηση αρχαιολογικών χώρων της περιοχής, με τρόπο που αυτά να μην επιβαρύνονται από την ανθρώπινη παρέμβαση. Σημαντικός θα μπορούσε να είναι ο ρόλος τους και στην

⁵³ Lickorish L., Jenkins C., «Μια εισαγωγή στον τουρισμό», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004, σελ. 15

επισκευή και την τουριστική αξιοποίηση παραδοσιακών οικισμών, στην προστασία και την αξιοποίηση περιοχών με ιδιαίτερες φυσικές ομορφίες, δρυμών και βιοτόπων.

Το 1983 με τον Νόμο 1348 δόθηκε η δυνατότητα παραχώρησης της χρήσης αρχαιολογικών ακινήτων και χώρων προκειμένου αυτοί να αξιοποιηθούν από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, κατόπιν βέβαια και της σχετικής συγκατάθεσης τους Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου. Έκτοτε πολλοί είναι οι δήμοι και οι κοινότητες οι οποίοι εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους για την επισκευή και την αξιοποίηση των ξενώνων τους, την δημιουργία κατασκηνώσεων, την ανάληψη της διαχείρισης οργανωμένων πλαζ, την ίδρυση κέντρων χειμερινού τουρισμού και άλλα. Ένας τομέας στον οποίο συμβάλλουν οι εν λόγω οργανισμοί είναι και οι ιαματικές πηγές, οι οποίες μπορούν να γίνουν αντικείμενο αξιοποίησης τόσο από δημοτικές όσο και από κοινοτικές επιχειρήσεις ανά περίπτωση⁵⁴.

Ο ρόλος του κράτους στον τουριστικό τομέα σε γενικές γραμμές μπορεί να περιλαμβάνει, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, τον εξοπλισμό των τουριστικών θερέτρων με πάρκα, αθλητικές εγκαταστάσεις, συναυλιακούς και συνεδριακούς χώρους, εκθεσιακά κέντρα και τοπικές συγκοινωνίες. Πολλά από αυτά τα έργα μπορεί να πραγματοποιούνται και σε συνεργασία με επιχειρήσεις, ενώ εξίσου, σημαντική είναι η μέριμνα από την πλευρά της κοινότητας για το μάρκετινγκ, την ενημέρωση, την υποδοχή των τουριστών και την περαιτέρω ανάπτυξη των τουριστικών προϊόντων⁵⁵.

3.4. Δράσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης για τον τουρισμό και η επίδραση τους

Όπως προκύπτει από όσα στοιχεία αναφέρθηκαν έως τώρα, διαπιστώνεται με ευκολία ότι οι οργανισμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης μπορούν αλλά και πρέπει να αναλάβουν πλήθώρα δράσεων προκειμένου να συμβάλλουν στην ενίσχυση της τουριστικής κίνησης και στην βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος της

⁵⁴ Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης «Οι Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Υπουργείο Εσωτερικών, Αθήνα, 1987, σελ 18

⁵⁵ Lickorish L., Jenkins C., «Μια εισαγωγή στον τουρισμό», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004, σελ. 286

χώρας. Κάποια από τα βασικότερα στοιχεία τα οποία θα πρέπει οι οργανισμοί αυτοί να ενδυναμώσουν είναι τα ακόλουθα:

- Ενίσχυση της καλής εικόνας που πιθανώς έχουν οι άνθρωποι παγκοσμίως για την Ελλάδα ως έναν προορισμό ο οποίος μπορεί να τους προσφέρει ανεπανάληπτες εμπειρίες χάρη στην ομορφιά των τοπίων, τις πολλαπλές δυνατότητες και δραστηριότητες που προσφέρονται (χειμερινός και καλοκαιρινός τουρισμός, οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός, τουρισμός βουνού, πολιτιστικός τουρισμός, τουρισμός πόλης κλπ.). Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να γίνουν τα κατάλληλα προγράμματα προβολής, αλλά και να γίνουν οι καλύτερες δυνατές προσπάθειες ώστε η προβαλλόμενη εικόνα να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Εφόσον, λοιπόν, καταστεί αναγκαίο ο οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης να αναλάβει απευθείας δράση τουριστικής προβολής, η πρωτοβουλία του αυτή θα πρέπει να υλοποιηθεί με συστηματικό τρόπο, να ακολουθεί τις βασικές αρχές και κατευθύνσεις του Τουριστικού Μάρκετινγκ και να αφορά στις σημαντικότερες πραγματικές και δυνητικές αγορές ή τμήματα αγορών της περιοχής. Η τοπική προβολή θα πρέπει να είναι πρόσφορη για την προσέλκυση των αγορών στις οποίες απευθύνεται και να ακολουθείται από την απαιτούμενη διαδικασία αξιολόγησης αποτελεσμάτων. Στην συγκεκριμένη περίπτωση θα μπορούσε βέβαια να εξεταστεί και η περίπτωση ίδρυσης ενός τοπικού φορέα τουριστικής προβολής, δημοτικού ή διαδημοτικού ή διανομαρχιακού, που βαθμιαία θα αποκτήσει την αναγκαία εξειδικευμένη τεχνογνωσία και θα μπορεί να πραγματοποιεί καλά σχεδιασμένες και αποδοτικές ενέργειες προβολής⁵⁶.
- Ενίσχυση της οικονομίας της τοπικής κοινωνίας, μέσα από τη βοήθεια και την ενθάρρυνση των τοπικών επιχειρήσεων. Οι αρμόδιοι φορείς πρέπει να στρέψουν το ενδιαφέρον των καταναλωτών προς τα τοπικά προϊόντα και τις τοπικές αγορές, ενώ θα πρέπει να δίνονται κίνητρα για καινοτόμες δράσεις, καθώς και για την προώθηση της απασχόλησης.

⁵⁶ Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, «Οδηγός Τουρισμού της Υπαιθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Αθήνα 2008, σελ. 232-233

- Διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος κατά τον καλύτερο τρόπο, τόσο για την υγεία και την ασφάλεια του ντόπιου πληθυσμού, όσο και για την προσέλκυση τουριστών.
- Ανάδειξη των πολιτιστικών και καλλιτεχνικών μνημείων μέσα από εκδηλώσεις σε τοπική κλίμακα, όχι μόνο για τους τουρίστες, αλλά για να γνωρίσουν οι ίδιοι οι Έλληνες την ιστορία και τον πολιτισμό τους.
- Εξασφάλιση της προσβασιμότητας στα σημεία βασικού ενδιαφέροντος τόσο στους δήμους όσο και στις κοινότητες, κυρίως μέσα από την ενίσχυση των συγκοινωνιών.
- Αντιμετώπιση των περιστατικών κερδοσκοπίας σε βάρος τους τουριστών από τις κάθε είδους τουριστικές επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, εστιατόρια κλπ.) προκειμένου να μην αποτρέπεται η επαναλαμβανόμενη επίσκεψη τους στη χώρα.

Εάν καταφέρουν οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα, είναι επόμενο το να καταφέρουν να τονώσουν την τουριστική αγορά σε ικανοποιητικό επίπεδο. Η διατήρηση των τουριστών ικανοποιημένων είναι πάρα πολύ σημαντική για δύο κυρίως λόγους:

α) Οι τουρίστες αυτοί εφόσον μείνουν φυσικά ικανοποιημένοι από το σύνολο των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών που θα απολαύσουν στη χώρα μας, θα επιθυμήσουν πιθανώς να επανέλθουν σε μελλοντική χρονική στιγμή για να μπορέσουν να επισκεφτούν και άλλα μέρη τα οποία δεν μπόρεσαν να δουν κατά το πρώτο τους ταξίδι,

β) Οι τουρίστες επίσης, μπορούν να αποτελέσουν τον καλύτερο τρόπο διαφήμισης, καθώς θα μεταδώσουν τις εμπειρίες τους στο συγγενικό, φιλικό και ευρύτερο

κοινωνικό τους περιβάλλον, παροτρύνοντας αρκετά ακόμη άτομα να πραγματοποιήσουν παρόμοιο ταξίδι στη χώρα μας. Αντίθετα, εάν η εικόνα και η εμπειρία του ταξιδιώτη είναι απογοητευτική, θα ακολουθήσει η δυσμενής παρουσίαση τους με αποτέλεσμα να αποτραπεί ένα πιθανό ταξίδι και να ξεκινά διαδικασία αναζήτησης νέου προορισμού.

Για να μπορέσουν όλα αυτά όμως να επιτευχθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και να δοθεί η ώθηση για την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη, απαιτείται ο κατάλληλος σχεδιασμός και από πλευράς των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο Τουριστικός Σχεδιασμός δεν θέτει σαν αποκλειστικό στόχο τις οικονομικές απολαβές και την μεγιστοποίηση τους αλλά ενσωματώνει και τις αρχές τις βιώσιμης ανάπτυξης και τις σύγχρονες αντιλήψεις για την συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στα τουριστικά δρώμενα. Κατά συνέπεια, ο τουριστικός σχεδιασμός πραγματοποιείται, έτσι ώστε οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι να διατηρούνται επ' αόριστον ή ακόμη και να ενισχύονται από τον Τουρισμό.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τον επιτυχή τουριστικό σχεδιασμό είναι η ύπαρξη και θεσμοθέτηση χωροταξικού σχεδιασμού, δηλαδή ο καθορισμός των χρήσεων της γης τόσο σε δεδομένο γεωγραφικό-διοικητικό επίπεδο : εθνικό, περιφερειακό, κλπ όσο και σε τομεακό επίπεδο, προκειμένου να εξασφαλίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη και να προλαμβάνονται οι «συγκρούσεις» των χρήσεων. Η εξασφάλιση της εκπόνησης χωροταξικών μελετών και της θεσμοθέτησής τους στο γεωγραφικό-διοικητικό επίπεδο, είναι για την Τοπική Αυτοδιοίκηση αναγκαία στη σημερινή συγκυρία ανάπτυξης του Τουρισμού⁵⁷.

Η ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης προϋποθέτει λοιπόν, την ύπαρξη σχεδιασμού ο οποίος να καλύπτει το πεδίο της εν λόγω πρωτοβουλίας. Ακόμα και αν συντρέχουν οι καλύτερες δυνατές προθέσεις, οι πρωτοβουλίες αποτυγχάνουν όταν λαμβάνονται απρογραμμάτιστα με βάση τη διαίσθηση ή τις γνώσεις των ανθρώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης και χωρίς προηγουμένως αυτοί να προστρέξουν στην αναγκαία τεχνογνωσία.

⁵⁷ Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, «Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Αθήνα 2008, σελ. 225-226

Η ανάληψη πρωτοβουλίας για τον τοπικό τουριστικό σχεδιασμό είναι σε κάθε περίπτωση χρήσιμη και μάλιστα απαραίτητη, εφόσον φυσικά ο οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης ήδη διαθέτει τουριστικούς πόρους και συντρέχουν σοβαρές προοπτικές τουριστικής ανάπτυξης. Επίσης, κάποιες συγκεκριμένες επενδυτικές πρωτοβουλίες είναι δυνατόν και σκόπιμο να λαμβάνονται από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης σε τομείς για τους οποίους δεν εκδηλώνεται επενδυτικό ενδιαφέρον από ιδιωτικούς φορείς. Έτσι, για παράδειγμα θα μπορούσε να γίνει σε μικρά νησιά και απομακρυσμένες περιοχές, όπου είναι δυνατόν οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης να παροτρύνουν άμεσα τη δημιουργία των απαραίτητων εγκαταστάσεων. Άλλη πιθανή μορφή συμμετοχής του Δήμου στη συγκεκριμένη περίπτωση θα μπορούσε να είναι η σύσταση Ανώνυμης Εταιρείας με ιδιώτες. Σε κάθε περίπτωση πλην της απαιτούμενης μελέτης σκοπιμότητας για την ίδρυση της ανωνύμου εταιρείας θα πρέπει να έχει προηγηθεί μελέτη σκοπιμότητας, η οποία να αναδεικνύει την βιωσιμότητα και την απόδοση της συγκεκριμένης επιχείρησης.

3.5. Δυνατοί Συνεργάτες Της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Για Τα Τουριστικά Ζητήματα

Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, προκειμένου να μπορέσουν να πετύχουν τους στόχους τους θα πρέπει να επιδιώξουν τη συνεργασία με μια πληθώρα άλλων φορέων προκειμένου τα αποτελέσματα να είναι τα καλύτερα δυνατά. Έτσι, θα πρέπει να διαμορφώνει συνέργειες με όλους εκείνους οι οποίοι συμμετέχουν στον τουριστικό σχεδιασμό και την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, οι φορείς αυτοί είναι σε γενικές γραμμές οι ακόλουθοι⁵⁸:

- Οι ιδιώτες επιχειρηματίες, οι οποίοι έχουν αντικείμενο δραστηριοποίησης σχετικό με τον Τουρισμό ή με συμπληρωματικούς με τον Τουρισμό κλάδους, όπως για παράδειγμα η εστίαση, τα τοπικά προϊόντα κλπ.,

⁵⁸ Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, «Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Αθήνα 2008, σελ. 233-234

- Οι επιστημονικές οργανώσεις, τα φυσιολατρικά και πολιτιστικά σωματεία, οι συνεταιρισμοί της περιοχής κλπ.,
- Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες μπορεί να μελετούν την περιοχή ή να δραστηριοποιούνται σ' αυτή (π.χ. οργανώσεις οικολογικών ή πολιτιστικών σκοπών)
- Οι γειτονικοί οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, η περιφέρεια και η κεντρική διοίκηση.
- Η Τοπική Κοινωνία.

Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης μάλιστα θα πρέπει να αποδώσουν ίσως την μεγαλύτερη έμφαση στην τοπική κοινωνία, δηλαδή στους κατοίκους και στις τοπικές επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να τους γνωστοποιήσουν με σαφήνεια το Σχέδιο Τουριστικής του Ανάπτυξης, με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει ένα κοινό όραμα και να αποδοθεί η πρέπουσα σημασία στην ποιοτική διάσταση της προσπάθειας για την εφαρμογή του. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαν να λάβουν χώρα κάποιες ημερίδες γενικής ενημέρωσης και κατάρτισης των κατοίκων, των εργαζομένων σε τουριστικά επαγγέλματα και των επιχειρηματιών και πολλά άλλα μέσα.

Επιπλέον, θα πρέπει να γίνει προσπάθεια αναζήτησης και κατόπιν παρουσίασης διάφορων εναλλακτικών μορφών συνεργασίας και επίτευξης οικονομικών κλίμακας ανάμεσα στους άμεσα ή έμμεσα ασχολούμενων με τον Τουρισμό. Ιδιαίτερο ρόλο θα μπορούσαν να διαδραματίσουν για παράδειγμα οι γυναικείοι συνεταιρισμοί, οι οποίοι συμβάλλουν σημαντικά στην κοινωνικοποίηση των γυναικών της υπαίθρου, στη διάσωση παραδοσιακών συνηθειών και τεχνικών (συνταγές, έθιμα, χειροτεχνία κλπ). Στις γυναίκες αυτές θα μπορούσε να δοθεί η δυνατότητα εξασφάλισης ενός πρόσθετου εισοδήματος για την οικογένεια τους αλλά και μερική έστω οικονομική ανεξαρτησία για τις ίδιες, παράλληλα με την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής τους.

Ο τρόπος με τον οποίο οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης θα προσπαθήσουν να προσεγγίσουν την τοπική κοινωνία θα πρέπει να αποσκοπεί στο να γίνει κατανοητό το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και οι ωφέλειες που θα προκύψουν σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Στόχος θα πρέπει επίσης να είναι τόσο οι κάτοικοι όσο και οι τοπικοί επιχειρηματίες να μπορούν να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της συμβολής τους, αλλά και να αναγνωρίσουν την άμεση και την έμμεση ωφέλεια που θα αποκομίσουν από την εφαρμογή του προγράμματος όχι μόνο χρηματικά, αλλά και στην ποιότητα ζωής τους και γενικότερα στην κοινωνία και το περιβάλλον του τόπου.

Η εικόνα, οι όροι και οι προϋποθέσεις της ελεγχόμενης βιώσιμης ανάπτυξης, που θα παρουσιαστούν στα μέλη της τοπικής κοινωνίας θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι ειλικρινή, έτσι ώστε να μη δημιουργηθούν υπερβολικές προσδοκίες για το άμεσο χρονικό διάστημα, καθώς κάθε προσπάθεια που αποσκοπεί στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής δεν είναι καθόλου εύκολο να αποδώσει άμεσα καρπούς. Πρέπει επίσης να τους αναφερθεί ότι μπορεί να μην πάνε όλα σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, με αποτέλεσμα κάποια γεγονότα να παρεμποδίσουν ή ακόμα και να ανατρέψουν πλήρως την κοινή προσπάθεια.

Τέλος, κάποιες από τις αρχές οι οποίες θα πρέπει, τέλος, να καλλιεργηθούν στα μέλη της τοπικής κοινωνίας, εάν δεν υφίστανται ήδη, είναι εκείνη της παραδοσιακής φιλοξενίας, όπως χαρακτηρίζει τη χώρα μας από τα αρχαία χρόνια και εκείνη της αυθεντικότητας τόσο στα έργα όσο και στην καθημερινή ανθρώπινη συμπεριφορά και επαφή με τους άλλους ανθρώπους. Επίσης πρέπει να διαμορφωθεί η κατάλληλη τουριστική και περιβαλλοντική συνείδηση, παράλληλα με την διασαφήνιση των αρνητικών συνεπειών από την μη υιοθέτηση της.

3.6. Φορείς Άσκησης Της Δράσης Των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η τοπική αυτοδιοίκηση είναι δυνατόν να δραστηριοποιηθεί στον τομέα του Τουρισμού μέσω της συμμετοχής ή της υποστήριξης της σύστασης νέων

εξειδικευμένων φορέων. Οι πιο σημαντικοί από τους φορείς αυτούς είναι οι ακόλουθοι⁵⁹:

α) Δημοτικές ή κοινοτικές εταιρείες τουριστικής ανάπτυξης - Αναπτυξιακές Διαδημοτικές Επιχειρήσεις - Αναπτυξιακές Εταιρείες Νομαρχιακού Επιπέδου

Πολλές είναι οι Δημοτικές ή κοινοτικές εταιρείες που έχουν ιδρυθεί έως σήμερα από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης στη χώρα μας. Παρόλα αυτά πολλές είναι εκείνες οι οποίες δεν έχουν καταφέρει να αποκτήσουν ορθολογική ποσοτικά και ποιοτικά στελέχωση και επαρκή τεχνογνωσία στο χώρο του Τουρισμού, ώστε να είναι σε θέση να πρωτοστατήσουν στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων της τουριστικής ανάπτυξης και της προβολής των περιοχών.

Εν αντιθέσει, καλύτερα είναι τα αποτελέσματα για τις διαδημοτικές επιχειρήσεις, και τις Αναπτυξιακές Εταιρείες νομαρχιακού επιπέδου. Οι εταιρείες αυτές κατορθώνουν κατά κύριο λόγο να εξασφαλίζουν πόρους είτε μέσα από τη συμμετοχή σε κοινοτικά προγράμματα, είτε από την παροχή υπηρεσιών, καθώς και σχετική τεχνογνωσία και να αποδίδουν ορατά αποτελέσματα.

β) Εξειδικευμένος φορέας προβολής για συνεργατικό μάρκετινγκ - Φορέας για την προώθηση brands

Όπως έχει διαπιστωθεί από την έως τώρα εμπειρική προσέγγιση, είναι ιδιαίτερα περιορισμένη η δυνατότητα για τη δόμηση brands, τα οποία να είναι σε θέση να καλύπτουν ένα ολόκληρο τον προορισμό σε αντίθεση με την σχετική ευκολία που συνοδεύει την αντίστοιχη προσπάθεια για τις μεμονωμένες επιχειρήσεις. Επίσης, πολλές φορές επικρατεί ένα κλίμα καχυποψίας, κυρίως όσον αφορά σε ορισμένες δομές, που θεωρούνται ακατάλληλες να προωθήσουν το κοινό πρόγραμμα.

Προκύπτει, λοιπόν, ότι η καλύτερη μεσομακροπρόθεσμη λύση στο πρόβλημα της επιλογής και εφαρμογής μιας ενιαίας Στρατηγικής Μάρκετινγκ για μια τουριστική

⁵⁹ Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, «Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Αθήνα 2008, σελ. 237 - 248

περιοχή είναι η δημιουργία ή η υιοθέτηση ενός κοινού αντιπροσωπευτικού φορέα με συμμετοχή του Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα, ο οποίος θα είναι ικανός να εξασφαλίσει ένα συνεργατικό μάρκετινγκ. Ο φορέας αυτός θα πρέπει να διαθέτει αυτόνομο προϋπολογισμό και να έχει τη δυνατότητα για την συστηματική παρακολούθηση της εξέλιξης όλων των ενεργειών μάρκετινγκ καθώς και για την αξιολόγησή τους, προκειμένου να εξασφαλίζονται έγκαιρα οι αναγκαίες διορθώσεις. Ένα πρόβλημα το οποίο είναι αναμενόμενο να ανακύπτει στην περίπτωση αυτή είναι η εύρεση των απαραίτητων οικονομικών πόρων, καθώς είναι συνήθως δύσκολο να πειστούν εκείνοι που ωφελούνται από την εν λόγω δράση του φορέα.

γ) Θεματικές συνενώσεις δυνάμεων - θεματικοί φορείς

Σε κάποιες χώρες μεταξύ των οποίων η Γαλλία και ο Καναδάς, ο κύριος εθνικός φορέας προβολής έχει ευνοήσει και προωθήσει και την ιδέα της συνεργασίας ανάμεσα σε εκείνους που παρέχουν συγκεκριμένες υπηρεσίες στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου θεματικού προϊόντος. Η συνεργασία αυτή μπορεί να επιτυγχάνεται, ανάλογα και με την ωριμότητα των συνθηκών, μέσα από τυπικά συνεστημένους κατά νόμον ή άτυπους φορείς, οι οποίοι χαρακτηρίζονται συνήθως από τον όρο «Product Clubs». Στόχος ενός ενδεχόμενου προγράμματος δημιουργίας τέτοιων φορέων είναι να προετοιμάσουν τα νέα προϊόντα για την προώθησή τους στην αγορά, να ενισχύσουν την ποιότητα των ήδη υπαρχόντων προϊόντων, να ενισχύσουν την παρουσία νέων καινοτόμων προϊόντων, να εξασφαλίσουν την «παραγωγή» των προϊόντων αυτών όλο το χρόνο περιορίζοντας την εποχικότητα τους, καθώς και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα του προορισμού που προωθείται.

Συνήθως, οι συγκεκριμένοι φορείς καλύπτουν μεγαλύτερες γεωγραφικές ενότητες (ένα μεγάλο και διακριτό τμήμα μιας Χώρας ή μιας Περιφέρειας). Εξασφαλίζουν συνεργασίες, διαμορφώνουν νέα πακέτα, παραγγέλνουν έρευνες όσον αφορά στις ανάγκες των πελατών, διακρίνουν τις αγορές με υψηλό δυναμικό αξιοποίησης και διαμορφώνουν στρατηγικές προϊόντος και μάρκετινγκ. Αντίθετα, θα πρέπει να εξεταστεί και η σύσταση ενός Γραφείου Συνεδρίων και Επισκεπτών σε περιοχές της υπαίθρου οι οποίες διαθέτουν εγκαταστάσεις για συνεδριακές εκδηλώσεις διαφόρων μορφών. Σε ένα τέτοιο γραφείο θα πρέπει να συμμετέχουν και

οι Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, με πρώτο στόχο την προσέλκυση συνεδριακών εκδηλώσεων από το εσωτερικό και σταδιακά και από το εξωτερικό.

δ) Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας

Το Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας αποτελεί δομή και εργαλείο σταθερής ποιότητας, ιδιαίτερα κατάλληλο για περιοχές μη ανεπτυγμένες, με επιλεκτικό προϊόν, και αξιόλογους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Οι αρχές του σε γενικές γραμμές αναφέρονται στα ακόλουθα στοιχεία:

- Αναβάθμιση της ποιότητας των προς διάθεση προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών,
- Διαφύλαξη των αισθητικών και καταναλωτικών προτύπων της περιοχής
- Σεβασμός στον πελάτη – καταναλωτή
- Διαφύλαξη των όρων υγιεινής και ασφάλειας
- Τήρηση κανόνων λειτουργικότητας των χώρων
- Προστασία – ανάδειξη του περιβάλλοντος και ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων
- Διάδοση καλών πρακτικών και μεταφορά τεχνογνωσίας
- Προστασία από την κερδοσκοπία και τον αθέμιτο ανταγωνισμό
- Προώθηση των τοπικών πόρων και προϊόντων

Τις περισσότερες φορές οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης δεν έχουν άμεση συμμετοχή στο Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας. Παρόλα αυτά οφείλουν να αναλαμβάνουν τις σχετικές πρωτοβουλίες σε συνεργασία μεταξύ τους και να παροτρύνουν τους τουριστικούς φορείς και επιχειρήσεις να συμμετάσχουν σ' αυτό. Οι επαγγελματίες οι οποίοι μπορούν να ενταχθούν στο εν λόγω σύμφωνο πρέπει να δραστηριοποιούνται σε έναν από τους ακόλουθους τομείς: διαμονής, εστίασης, παροχής υπηρεσιών θεματικών μορφών τουρισμού και οργάνωσης τέτοιων

υπηρεσιών, παραγωγής και μεταποίησης τοπικών προϊόντων, οικοτεχνίας –
χειροτεχνίας, περιβάλλοντος και πολιτισμού κλπ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Στη χώρα μας πολλοί είναι οι δήμοι και γενικότερα οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης οι οποίοι έχουν πραγματοποιήσει αξιόλογο έργο για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή. Εξάλλου η Ελλάδα φημίζεται για την πληθώρα των γνωστών τουριστικών προορισμών, επομένως οι τοπικές αρχές σε αυτές αλλά και σε εκείνες που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν και ως αναπτυσσόμενες, είναι φυσικό να δραστηριοποιούνται σε σημαντικό βαθμό για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης τους.

Δήμοι όπως ο δήμος Αθηναίων, ο Δήμος Ρεθύμνου, ο Δήμος Πάρου και πολλοί ακόμα έχουν στο ιστορικό τους πληθώρα σχετικών δράσεων, ενώ συνεχίζουν να μεριμνούν για τα τουριστικά ζητήματα. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας θα γίνει παρουσίαση κάποιων από τις δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης στο δήμο Ρεθύμνου, δήμος ο οποίος τα τελευταία χρόνια έχει εισέλθει σε δυναμική πορεία ανάπτυξης στον τομέα του τουρισμού.

4.1. Βασικές Πληροφορίες για το Δήμο Ρεθύμνου

Το Ρέθυμνο αποτελεί την έδρα του ομώνυμου δήμου και πρωτεύουσα του νομού Ρεθύμνης με 27.868 καταγεγραμμένους κατοίκους το 2001. Βρίσκεται στη βόρεια ακτή της Κρήτης και στην ανατολική πλευρά του Κόλπου του Αλμιρού, ενώ πρόκειται για το τρίτο σε πληθυσμό αστικό κέντρο της Κρήτης ακολουθώντας το Ηράκλειο και τα Χανιά⁶⁰.

Η πόλη του Ρεθύμνου αποτελεί έναν πολύ ενδιαφέρον προορισμό για κάθε επισκέπτη. Πρόκειται για μια γραφική και καλά οργανωμένη πόλη, ιδανική για τον

⁶⁰ <http://www.rethymno.gr/city>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009

επισκέπτη που θέλει να περάσει ήρεμες διακοπές, κάνοντας περιπάτους στα γραφικά σοκάκια ή απολαμβάνοντας τις διαδρομές ανάμεσα στα ιστορικά και φυσικά μνημεία της περιοχής. Η παλιά πόλη του Ρεθύμνου δεν έχει διαφοροποιήσει σημαντικά τον πολεοδομικό της ιστό, διατηρώντας τον από την περίοδο της βενετοκρατίας, με κάποιες μεταβολές τις οποίες επέφερε η τουρκική κατάκτηση και η συνεχής κατοίκηση έως τις μέρες μας.

Ο Δήμος έχει ενεργό συνεισφορά στη διάσωση της ιστορικής κληρονομιάς όλων των ιστορικών περιόδων της παλιάς πόλης, στην ανάδειξη και την προβολή του πολιτιστικού της χαρακτήρα, στην τουριστική της ανάπτυξη, στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της και στην ορθολογική ανάπτυξη των κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων. Πολλά είναι όμως τα έργα που συνεχίζουν να γίνονται για την διατήρηση της φυσιογνωμίας της παλιάς πόλης, και την ενδυνάμωση της σύνδεσής της με την ιστορία και τον πολιτισμό της.

Η πόλη του Ρεθύμνου είναι μια μικρή πόλη που διατηρεί έντονο μεσαιωνικό - αναγεννησιακό χρώμα με πολλά μέρη τα οποία αξίζει να επισκεφτούν οι ταξιδιώτες. Το παλιό αλλά εξαιρετικά διατηρημένο ιστορικό κέντρο της πόλης βρίσκεται κάτω από τα τείχη του ακοίμητου φύλακα, του βενετσιάνικου κάστρου Fortezza. Η παραλιακή ζώνη του Δήμου Ρεθύμνου με την ιδιαίτερα όμορφη αμμουδιά και την πεντακάθαρη θάλασσα, το βενετσιάνικο λιμάνι του, τα γραφικά στενά, και τους ανοιχτόκαρδους κατοίκους που προσφέρουν την απλόχερη φιλοξενία τους με φόντο τα ιστορικά μνημεία και το απέραντο γαλάζιο του Κρητικού πελάγους. Πολλά είναι τα αξιοθέατα της πόλης όπως η περίφημη Loggia του Ρεθύμνου η εκκλησία της Κυρίας του Αγγέλων η εκκλησία του Αγίου Φραγκίσκου η Κρήνη Rimondi ο Μητροπολιτικός ναός κ.α. Υπάρχουν επίσης αρκετά τουρκικά κτίσματα, όπως είναι το τζαμί Νερατζές, το μεγαλύτερο στην πόλη, το τζαμί Καρά Μουσαπάσά όπου εδρεύει η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και το τουρκικό σχολείο⁶¹.

Ο Δήμος Ρεθύμνου συγκροτείται από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης Ρεθύμνου, Καστέλου, Αρμένων, Σελλίων, Ρουσοσπιτίου, Χρωμοναστηρίου, Μαρουλά, Κούμων, Καρέ, Γουλεδιανών, Πρασσών και Όρους⁶². Στον Δήμο Ρεθύμνου εντάχθηκαν με την εφαρμογή του "Σχεδίου Καποδίστριας" 20

⁶¹ <http://www.rethymno.gr/city/sight-seeing/seightseing.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009

⁶² <http://www.rethymno.gr/municipality/municipality-of-rethymnon.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009

- Συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς της Ιδιωτικής Τουριστικής Σχολής Hotelier,
- Απόδοση βραβείων φιλίας και επαγγελματιών του τουρισμού σε συνδιοργάνωση με την Νομαρχία Ρεθύμνου,
- Συναντήσεις και συνεργασία με φορείς του τουριστικού κλάδου, όπως είναι ο Σύνδεσμος Ξεναγών Κρήτης, το Διοικητικό Συμβούλιο και τα μέλη του Σωματείου Εστίασης και Αναψυχής, το Διοικητικό Συμβούλιο και το προσωπικό των ΚΤΕΛ, οι ιδιοκτήτες και οι οδηγοί ταξί με έδρα τον Νομό Ρεθύμνου κλπ.

Μέσα από τις τακτικές επαφές με τους φορείς αυτούς, επιδιώκεται η εξεύρεση λύσης σε προβλήματα που απασχολούν τον τόπο και πιθανώς παρεμποδίζουν την ομαλή αναπτυξιακή πορεία του τουρισμού στην περιοχή, όπως είναι η αναγκαιότητα ανάδειξης των μνημείων, η ώθηση στον χειμερινό τουρισμό, η βελτίωση των δρόμων προκειμένου να διευκολύνονται οι συγκοινωνίες, η καλύτερη αστυνόμευση στους δρόμους και άλλα.

Η Δημοτική Ομάδα Τουρισμού, προκειμένου να προβάλει το φυσικό περιβάλλον του Δήμου, έχει διαμορφώσει την ιστοσελίδα www.beautifulrethymno.com. Η ιστοσελίδα αυτή αποτελεί ένα ηλεκτρονικό εργαλείο για την ανταλλαγή απόψεων και την προβολή εμπειριών, για την προβολή των περιβαλλοντικών δράσεων του Δήμου, καθώς και για την προβολή περιπατητικών διαδρομών στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου.

Εξετάζοντας για παράδειγμα, τις δράσεις της Ομάδας για το 2007 θα πρέπει να αναφερθούν δραστηριότητες όπως ο καθαρισμός των ακτών με τη βοήθεια σχολείων της πόλης, προσκόπων και περιβαλλοντικών ομάδων, η συμμετοχή στην οργάνωση Clean the MED, η δενδροφύτευση και η διοργάνωση εκδηλώσεων με στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και επαγρύπνηση.

Τέλος, κάποιες ακόμα δραστηριότητες που έλαβαν χώρα την ίδια χρονιά ήταν η διοργάνωση του Πανευρωπαϊκού Πρωταθλήματος Μπάσκετ ανδρών κάτω των 18 ετών, η διοργάνωση του Αναγεννησιακού Φεστιβάλ Ρεθύμνου και η Έκθεση πενήνήμερων εκδηλώσεων αφιερωμένων στην Παγκόσμια Ημέρα Τουρισμού.

4.4. Δράσεις για τον Τουρισμό από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης του Δήμου Ρεθύμνου

Η τοπική αυτοδιοίκηση του Δήμου Ρεθύμνου, όπως έχει ήδη αναφερθεί, έχει αναλάβει και συνεχίζει να αναλαμβάνει πληθώρα δράσεων για την ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης. Με τις δράσεις αυτές προσπαθεί να αναδείξει κάθε πτυχή του τόπου, διατηρώντας ικανοποιημένους τους επισκέπτες, αλλά και προσελκύοντας το ενδιαφέρον εν δυνάμει επισκεπτών.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τουριστικής – πολιτιστικής διοργάνωσης αποτελεί η εκδήλωση «Τουρισμός - Πολιτισμός», η οποία διοργανώνεται δύο φορές το χρόνο από την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ρεθύμνου σε συνεργασία με την Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων και τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης. Η πρώτη εκδήλωση λαμβάνει χώρα τον Μάιο και στην ουσία αποτελεί το καλωσόρισμα σε όλους τους τουριστικά εμπλεκόμενους φορείς, ενώ η δεύτερη γίνεται τον Σεπτέμβριο ως ξεπροβόδισμα» των επισκεπτών. Στο σύνολο τους οι εκδηλώσεις αυτές επιδιώκουν να αναδείξουν τις ιδιαιτερότητες του πολιτισμού και του τουριστικού προϊόντος της περιοχής.

Σημαντικό είναι το ενδιαφέρον που ο Δήμος αποδίδει στο θέμα της καθαριότητας. Πολλές είναι οι ενέργειες που γίνονται για την μείωση των απορριμμάτων, την προώθηση της ανακύκλωσης, την ενημέρωση για την ηχορύπανση και τον περιορισμό της. Το φυσικό περιβάλλον είναι ένας παράγοντας άρρηκτα δεμένος με το τουριστικό προϊόν.

Στο πλαίσιο της δράσης του Δήμου για τον Τουρισμό, μπορεί να ενταχθεί και η αξιολογη ιστοσελίδα την οποία διατηρεί ο Δήμος (www.rethymno.gr). Στην ιστοσελίδα αυτή κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να αναζητήσει πληροφορίες σχετικά με τα γενικά στοιχεία που αφορούν στην πόλη και το δήμο (ιστορικά στοιχεία, πολιτιστικά στοιχεία, παρουσίαση των δημοτικών φορέων και των διοικητικών οργάνων, παρουσίαση του επιχειρηματικού σχεδίου του Δήμου κλπ.), με διάφορες υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω διαδικτύου, με νέα της επικαιρότητας τα οποία μπορεί να αφορούν στο Δήμο κλπ. Επίσης, προσφέρεται η δυνατότητα για περιήγηση σε έναν εικονικό τουριστικό οδηγό του Ρεθύμνου, η αναζήτηση στο χάρτη της περιοχής, ή παρακολούθηση σχετικών βίντεο κλπ. Πρόκειται πράγματι για μια

Οικισμοί, εκ των οποίων 16 έχουν κηρυχτεί, εν όλο ή εν μέρει, παραδοσιακοί, καθώς και μια πάρα πολύ εκτεταμένη γεωγραφική περιοχή, η οποία εμπεριέχει ένα ασυνήθιστο σε όγκο και αξία πλούτο από αρχαιολογικά μνημεία και παραδοσιακά κτίσματα, πολλά από τα οποία δεν έχουν καν καταγραφεί⁶³.

4.2. Το Ρέθυμνο και ο τουρισμός

Το Ρέθυμνο, όπως προαναφέρθηκε, είναι πλούσιο σε μνημεία μοναδικής ομορφιάς όπως οι ναοί, τα μοναστήρια, τα βενετσιάνικα χωριά και τα κάστρα. Οι καθαρές θάλασσες και τα γραφικά τοπία προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες για περιήγηση και πραγματοποίηση αθλημάτων όπως είναι η ιστιοπλοΐα, οι καταδύσεις, η ποδηλασία και άλλα. Επίσης, στην περιοχή υπάρχουν πολυάριθμα παραδοσιακά καφενεία και ταβέρνες οι οποίες προσφέρουν φαγητά της τοπικής κουζίνας.

Όπως είναι φυσικό, ο τουρισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την οικονομία του Δήμου Ρεθύμνου. Κατά μέσο όρο το 20% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού απασχολείται σε δραστηριότητες που σχετίζονται άμεσα με τον τουριστικό κλάδο και κατά κύριο λόγο σε μονάδες διαμονής και εστίασης. Η ενιαία τουριστική ζώνη του Ρεθύμνου εκτείνεται από την πόλη του Ρεθύμνου έως την περιοχή της Σκαλέτας, και απευθύνεται κατά κανόνα στους επισκέπτες ιδίως τους βορειοευρωπαίους, υπό τη μορφή του μαζικού ξενοδοχειακού τουρισμού⁶⁴.

Το ξενοδοχειακό δυναμικό του Δήμου είναι ιδιαίτερα σημαντικό και εντοπίζεται κυρίως στο βόρειο, παραλιακό του τμήμα. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία περιλαμβάνει, περισσότερες από 300 σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες (όλων των κατηγοριών), που αντιστοιχούν στο 75% του συνολικού δυναμικού της τουριστικής ζώνης, στο 50% του συνολικού δυναμικού του Νομού και στο 20% και πλέον των κλινών της Κρήτης⁶⁵.

Η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, λαμβάνοντας υπόψη τις κατηγορίες των τουριστικών καταλυμάτων, είναι αρκετά υψηλή. Η τουριστική κίνηση του

⁶³ <http://www.rethymno.gr/city/municipal-sections/municipal-sections.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009

⁶⁴ <http://www.rethymno.gr/city/travelguide/travel-guide.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009

⁶⁵ Περιοδικό Τουρισμός και Οικονομία, Τεύχος 329, Μαΐος 2007, αφιέρωμα με θέμα την Κρήτη, «Νομός Ρεθύμνου: Νέες δράσεις και έργα», σελ. 52

Δήμου, παραμένει θετική, παρά τις σημαντικές αυξομειώσεις οι οποίες παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια. Στη συνολική τουριστική κίνηση του Δήμου τη μεγαλύτερη ποσοστιαία συμμετοχή, διαχρονικά, κατέχει ο ξένος τουρισμός, με ποσοστό που ξεπερνά το 80%. Παρόλα αυτά, η εξέλιξη των τελευταίων ετών, όσον αφορά στις αφίξεις και στις διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών και των Ελλήνων τουριστών, δείχνει σαφή τάση ανόδου του εγχώριου τουρισμού και μείωσης του ξένου⁶⁶.

Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Δήμου Ρεθύμνου είναι το ότι αποτελεί ιδανικό προορισμό καθώς προσφέρει τη δυνατότητα να περάσει κάποιος τις διακοπές του επιλέγοντας μεταξύ πολλών και διαφορετικών μορφών τουρισμού, με κυριότερες επιλογές εκείνη του πολιτιστικού, του αθλητικού, του αγροτουρισμού, του συνεδριακού και του μαθητικού τουρισμού.

4.3. Δημοτική Ομάδα Τουρισμού

Αναγνωρίζοντας την σπουδαιότητα που διαδραματίζει ο τουρισμός για τον τόπο, οι δημοτικές αρχές φρόντισαν μεταξύ άλλων και για τη δημιουργία ενός οργάνου στο πλαίσιο της δημοτικής διοίκησης, το οποίο απαρτίζεται από εκπροσώπους τουριστικών φορέων και ονομάζεται Δημοτική Ομάδα Τουρισμού. Η ομάδα αυτή δημιουργήθηκε το 2007 και έχει ως αντικείμενο δραστηριοποίησης της τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της τουριστικής πολιτικής για την αειφόρο ανάπτυξη τόσο του Δήμου όσο και της ευρύτερης περιοχής⁶⁷.

Στο πλαίσιο της δράσης της, η ομάδα τουρισμού λαμβάνει δράσεις όπως είναι οι ακόλουθες:

- Συνεχής επαφή και συνεργασία με το τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Ηρακλείου,
- Συζήτηση και ενημέρωση για κυκλοφοριακά ζητήματα και σχετικές αναγκαίες παρεμβάσεις,

⁶⁶ <http://www.rethymno.gr/city/travelguide/travel-guide.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009

⁶⁷ http://www.rethymno.gr/files/1/32/graficio_tourismou1.pdf, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009

αξιόλογη ιστοσελίδα, ευχάριστη για τον επισκέπτη, ενώ με την πληθώρα των φωτογραφιών που ενσωματώνει, πλαισιώνει κατά τον καλύτερο τρόπο τις σημαντικές πληροφορίες που προσφέρει.

Όσον αφορά στο ζήτημα της χρηματοδότησης, το μέρος αυτής το οποίο προέρχεται από το κράτος είναι περιορισμένο, η καλή όμως διαχείριση από τους τοπικούς φορείς συμβάλει στην όσο το δυνατό αποδοτικότερη αξιοποίηση του. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση τα τελευταία χρόνια δημοπράτησε και κατασκεύασε ή ακόμα κατασκευάζει 311 μικρά και μεγάλα έργα συνολικού προϋπολογισμού περίπου 70 εκατομμυρίων ευρώ, όπως είναι τα λιμενικά έργα, οι σχολικές μονάδες, το επαρχιακό οδικό δίκτυο και άλλα⁶⁸.

Η σημαντική ανάπτυξη που απολαμβάνει ο Δήμος Ρεθύμνου όσον αφορά κατά κύριο λόγο τις τουριστικές δράσεις θα μπορούσε λοιπόν να αποδοθεί στην ιδιαίτερη μέριμνα από μέρους των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Όπως προκύπτει από όσα προαναφέρθηκαν, η δράση τους σχετικά με τον τουρισμό είναι πολυδιάστατη και αναμένεται να αποφέρει και στο μέλλον θετικά αποτελέσματα. Οι άνθρωποι που στελεχώνουν τους φορείς αυτούς φαίνεται ότι έχουν μελετήσει σε βάθος τα σχετικά ζητήματα και αγαπώντας τον τόπο τους επιθυμούν να προβάλουν κάθε θετικό του στοιχείο, σε μια προσπάθεια να γοητεύσουν κάθε πιθανό επισκέπτη.

4.5. Ο Δήμος του Portsmouth

4.5.1 .Ιστορικά στοιχεία για Δήμο του Portsmouth

Το Portsmouth είναι πόλη στην επαρχία Hampshire στη νότια ακτή της Αγγλίας. Είναι το μοναδικό νησί του Ηνωμένου Βασιλείου και ονομάζεται Portsea. Οι ντόπιοι αναφέρονται σ' αυτό με την ονομασία Pompey. Η διοικητική μονάδα έχει πληθυσμό 197.700 κατοίκους, ενώ η ευρύτερη περιοχή έχει συνολικά 442.252 κατοίκους. Το Portsmouth υπήρξε σημαντική ναυτική βάση επί αιώνες και σήμερα λειτουργεί σημαντικό ναυτικό μουσείο, όπου φιλοξενούνται διάσημα πλοία. Ένα από αυτά είναι το περίφημο HMS Victory, που ήταν η ναυαρχίδα του Νέλσωνα.

⁶⁸ Περιοδικό Τουρισμός και Οικονομία, Τεύχος 329, Μαΐος 2007, αφιέρωμα με θέμα την Κρήτη, «Νομός Ρεθύμνου: Νέες δράσεις και έργα», σελ. 53

Το Portsmouth ιδρύθηκε το 1180 από τον Jean de Gisor⁶⁹. Οι πρώτες λιμενικές εγκαταστάσεις κατασκευάστηκαν από τον William του Wrotham το 1212 και από τότε το Portsmouth αναγνωρίστηκε ως βάση του Βασιλικού Ναυτικού. Καθώς η πόλη, λόγω της ναυτικής βάσης, αποτελούσε μόνιμη απειλή για τους Γάλλους δέχθηκε πολλές επιθέσεις το 1369, 1377 και το 1380. Για να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο ο Ερρίκος ο V κατασκεύασε μόνιμες οχυρώσεις στην πόλη. Το 1418 ξεκίνησε η κατασκευή του ξύλινου κυκλικού πύργου στην είσοδο του λιμανιού που ολοκληρώθηκε το 1426. Οι οχυρώσεις ανακατασκευάστηκαν από τον Ερρίκο VIII με πέτρα. Ο ίδιος το 1527 κατασκεύασε και το κάστρο Southsea το οποίο επίσης διατηρείται μέχρι σήμερα και αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης των επισκεπτών.

Με τα χρόνια οι οχυρώσεις του Πόρτσμουθ επεκτάθηκαν και βελτιώθηκαν από άλλους μονάρχες, και σήμερα οι περισσότερες από αυτές έχουν πλέον μετατραπεί σε τουριστικά αξιοθέατα.

Η παλιά πόλη του Portsmouth βομβαρδίστηκε κατά τη διάρκεια του Β Παγκοσμίου Πολέμου, με αποτέλεσμα να καταστραφούν πολλές κατοικίες και η περιοχή Guildhall. Η περιοχή στην παραλία του Southsea και του λιμανιού του Portsmouth ήταν σημεία επιβίβασης για την απόβαση των συμμάχων στη Νορμανδία την περίφημη D-Day, στις 6 Ιουνίου 1944. Το Southwick House, στα βόρεια της Πόρτσμουθ, είχε επιλεγεί ως έδρα για τον Ανώτατο Συμμαχικό Διοικητή, των ΗΠΑ στρατηγό Dwight D. Eisenhower, κατά τη διάρκεια της D-Day. Σήμερα στην περιοχή λειτουργούν μουσεία.

Μετά τον πόλεμο, ένα μεγάλο μέρος των κατοικιών της παλιάς πόλης που είχαν καταστραφεί κατεδαφίστηκαν σε μια προσπάθεια να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής και κατοικίας. Οι κάτοικοι μεταφέρθηκαν έξω από το κέντρο της πόλης σε νέους οικισμούς, όπως στο Paulsgrove και στο Leigh Park. Η ανάπλαση της πόλης μετά τον πόλεμο συνεχίστηκε με την κατασκευή εμπορικών κέντρων όπως το Triangle. Πιο πρόσφατα, ένα νέο κύμα της ανάπλασης έχει οδηγήσει σε και ανανέωση των υποβαθμισμένων βιομηχανικών χώρων, καθώς και στην κατασκευή του Spinnaker Tower. Η περιοχή αυτή, σταδιακά αναδεικνύεται σε σημαντικό εμπορικό κέντρο, κέντρο αναψυχής και επίκεντρο της τουριστικής κίνησης.

⁶⁹ Portsmouth City Council, In <http://www.portsmouth.gov.uk/yourcouncil/6408.html>, πρόσβαση την 21/11/2009

4.5.2. Το Portsmouth και ο τουρισμός

Κατά την τελευταία δεκαετία ο αριθμός των καταστημάτων στο Πόρτσμουθ έχει αυξηθεί σημαντικά, λόγω τόσο της ρευστότητας της τοπικής οικονομίας όσο και λόγω της βελτίωσης των μεταφορικών συνδέσεων. Η πόλη συνδέεται με το οδικό, σιδηροδρομικό και θαλάσσιο δίκτυο της χώρας. Στο κέντρο της πόλης, υπάρχουν εμπορικά καταστήματα και από τη δεκαετία του 1980 λειτουργεί μεγάλο εμπορικό κέντρο τα ψώνια το Cascades Shopping Center, όπου λειτουργούν περισσότερα από 100 καταστήματα. Πρόσφατες αναπλάσεις δημιούργησαν νέες εμπορικές περιοχές όπως η αγορά/ εμπορικό κέντρο στην περιοχή Gunwharf Quays, όπου λειτουργούν καταστήματα μόδας, εστιατόρια, και κινηματογράφος. Σε μικρή απόσταση υπάρχουν οι εγκαταστάσεις του ναυτικού μουσείου που αποτελεί και την κινητήρια δύναμη του τουρισμού για την περιοχή. Μεγάλες εμπορικές περιοχές αποτελούν και το Ocean Retail Park, στο βόρειο-ανατολική πλευρά του Portsea και το εμπορικό κέντρο Bridge (11.043 t.m.) που χτίστηκε το 1988.

Υπάρχουν επίσης πολλές μικρότερες εμπορικές περιοχές σε όλη την πόλη. Στην πόλη εδρεύει και μικρός αλιευτικός στόλος.

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό και αναπτυσσόμενο τομέα της οικονομίας. Καταγράφεται επίσης μεγάλη ζήτηση για κατοικίες που έχει εκτινάξει τις τιμές στα ύψη και επιταχύνει την οικονομική ανάπτυξη της πόλης.

Η πόλη έχει δύο θέατρα και τα δύο σχεδιασμένα από τον αρχιτέκτονα και επιχειρηματία Φρανκ Matcham. Το Βασιλικό Θέατρο (Theatre Royal) στο Guildhall Walk κοντά στο κέντρο της πόλης, ειδικεύεται σε κλασικές, μοντέρνες και avant-garde παραστάσεις. Το Kings Theatre στον Southsea Albert Road ανεβάζει πολλά μιούζικαλ ενώ φιλοξενεί και παραστάσεις από περιοδεύοντες κρατικούς θιάσους.

Στην πόλη υπάρχει χώρος/έκθεση Τεχνών στην Κεντρική Βιβλιοθήκη και στον προβλήτα South Parade. Στον ίδιο χώρο φιλοξενούνται πολλές μουσικές εκδηλώσεις και η Bournemouth Symphony Orchestra με γνωστούς τραγουδιστές και ομάδες. Το 1979, 1982, 1985, 1988 και 1991 η πόλη φιλοξένησε διεθνείς διαγωνισμούς μουσικής.

Η πόλη διαθέτει 3 μουσικές σκηνές α) στο Wedgewood Rooms, στα Pyramids και γ) στο Guildhal.

Τα περισσότερα αξιοθέατα του Portsmouth έχουν σχέση με την πλούσια ναυτική του ιστορία⁷⁰. Τα κυριότερα είναι τα ιστορικά ναυπηγεία (Historic Dockyard) και το ναυτικό μουσείο, το ιστορικό πλοίο HMS Victory, το ιστορικό πλοίο HMS Warrior που ήταν η ναυαρχίδα του Ερρίκου VIII, το Mary Rose που ανελκύστηκε από το βυθό της θάλασσας το 1982, το Βασιλικό Ναυτικό Μουσείο (Royal Naval Museum⁷¹). Το λιμάνι-μουσείο συχνά φιλοξενεί ιστορικά πλοία κατά τη διάρκεια των αγώνων Tall Ships Race⁷².

Επίσης το ενδιαφέρον των τουριστών προσελκύουν οι οχυρώσεις στο λόφο του Portsmouth, το οχυρό Nelson (Fort Nelson) που στεγάζει το μουσείο όπλων (Royal Armouries museum), το κάστρο-μουσείο Southsea από την εποχή των Τυδώρ, οι οχυρώσεις στον κυκλικό πύργο, το Βασιλικό Ναυτικό Μουσείο, κ.ά.

Άλλα αξιοθέατα είναι ο πύργος Spinnaker στο Gunwharf Quays που ολοκληρώθηκε το 2005 (με ύψος 552 ft), το σπίτι του διάσημου συγγραφέα Κάρολου Ντίκενς, το Ενυδρείο, το μουσείο Φυσικής Ιστορίας (Cumberland House) ο προβλήτας Clarence Pier όπου λειτουργεί πάρκο αναψυχής. Σημαντικές είναι και οι εκκλησίες και οι ναοί της πόλης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι υπάρχουν 2 Καθεδρικοί ναοί, ο Ρωμαιοκαθολικός Καθεδρικός του Αγίου Ιωάννη του Ευαγγελιστή στο Portsea και ο Αγγλικανικός Καθεδρικός του Αγίου Θωμά στην παλιά πόλη του Portsmouth.

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Portsmouth_02.JPG

Ο Καθεδρικός του Αγίου Ιωάννη

⁷⁰ Μυλωνόπουλος, Δ. – Μοίρα, Π. (2005). *Θαλάσσιος Τουρισμός*, εκδ. Interbooks, Αθήνα, σελ. 86-87

⁷¹ Portsmouth News, 6/7/07

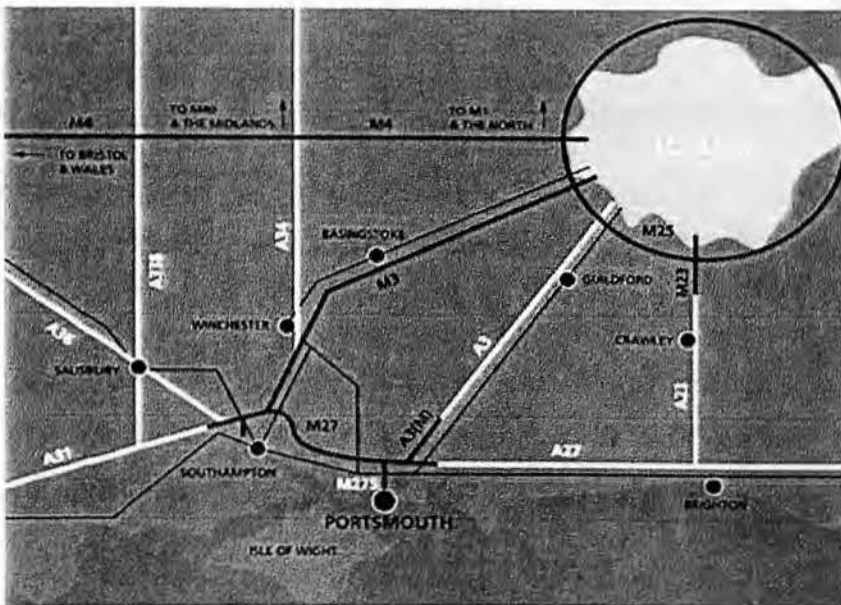
⁷² Μοίρα, Π. (2006). «Η αξιοποίηση του πολιτισμικού παράγοντα στην ανάπτυξη του θαλάσσιου αθλητικού τουρισμού», εισήγηση στα πρακτικά του 2ου Διεθνούς Συνέδριου Αθλητικού Τουρισμού «BE ACTIVE IN TOYRISM», Θεσσαλονίκη, 17-18 Νοεμβρίου 2006, σελ. 6 και

Mylonopoulos, D. – Moira, P. – Parthenis, Sp. (2009). «Representations of Naval Cultural Tourism in Greece», 10th International World Cultural Tourism Conference 2009, 13th – 15th November 2009, Bangkok, Thailand, In Conference proceedings, pp. 168-177

Τέλος, η πόλη αποτελεί έδρα της ομώνυμης ποδοσφαιρικής ομάδας (Portsmouth F.C.), που διαθέτει γήπεδο στο Fratton Park. Τα παιχνίδια της ομάδας προσελκύουν επισκέπτες από όλη τη χώρα. Το 2008 η ομάδα κέρδισε το κύπελλο στο Wembley.

Η τουριστική κίνηση της πόλης εξυπηρετείται από το οδικό, σιδηροδρομικό και θαλάσσιο δίκτυο. Ο επιβατικός σταθμός του λιμένα του Portsmouth λειτούργησε το 1976 και από τότε αποτελεί σημαντική πηγή ανάπτυξης της πόλης. Αποτελεί το 2^ο σε κίνηση λιμάνι της Μ. Βρετανίας και το κύριο λιμάνι στο δυτικό κανάλι. Η διαχείριση του εμπορικού λιμανιού ανήκει στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης, το οποίο έχει πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις ανάπτυξης και βελτίωσης των υποδομών του⁷³. Μέσω του λιμένα η πόλη συνδέεται με το νησί Wight. Λειτουργεί επίσης σύνδεση με Hovercraft. Ο εμπορικός σταθμός επιτρέπει τη σύνδεση με τα νησιά Channel και το Jersey. Υπάρχει επίσης επιβατική κίνηση μεταξύ Portsmouth, Caen, St Malo. Σύνδεση υπάρχει και με την Ισπανία (Bilbao).

Υπάρχει επίσης τακτική σιδηροδρομική σύνδεση με το Λονδίνο και άλλες μεγάλες πόλεις και καλό οδικό δίκτυο. Για την ενθάρρυνση της τουριστικής κίνησης οι σιδηροδρομικές εταιρείες δίνουν τακτικότερα προσφορές στα εισιτήρια.

ΠΗΓΗ: Portsmouth. The Waterfront City, In <http://www.visitportsmouth.co.uk/site/getting-here-and-getting-around>

⁷³ Portsmouth Port Statistics, In <http://www.portsmouth.gov.uk/yourcouncil/1528.html>, πρόσβαση την 21/11/2009

4.5.3 Η διοικητική αρχή του Portsmouth

Η πόλη διοικείται από το Δημοτικό Συμβούλιο. Ο πρώτος καταστατικός χάρτης της πόλης ψηφίσθηκε το 1194. Το 1904 τα όρια του Portsmouth επεκτάθηκαν και περιέλαβαν ολόκληρο το νησί Portsea. Αργότερα το 1920 και το 1932 τα όρια του Δήμου επεκτάθηκαν και περιέλαβαν και περιοχές του ηπειρωτικού εδάφους. Μέχρι την 1 Απριλίου 1997 ήταν μια μη μητροπολιτική περιοχή του Hampshire. Σήμερα το Portsmouth παραμένει τμήμα της κομητείας του Hampshire. Η πόλη χωρίζεται σε δύο βουλευτικές εκλογικές περιφέρειες, του Νότιου Portsmouth και του Βόρειου Portsmouth, που εκπροσωπούνται στη Βουλή των Κοινοτήτων από ένα μέλος του Κοινοβουλίου.

Το δημοτικό συμβούλιο αποτελείται από 42 συμβούλους. Οι Φιλελεύθεροι Δημοκράτες έχουν συνολικό έλεγχο της πλειοψηφίας του δημοτικού συμβουλίου (23 από το κόμμα των Φιλελεύθερων Δημοκρατών, 17 των Συντηρητικών και 2 των Εργατικών).

Στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης, ανήκει και η διαχείριση του εμπορικού λιμανιού το οποίο έχει πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις ανάπτυξης και βελτίωσης των υποδομών του⁷⁴. Διοικείται από τον εκτελεστικό υπεύθυνο για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την οικονομική ανάπτυξη⁷⁵.

4.5.4. Δράσεις για τον Τουρισμό από το Δήμο του Portsmouth

Από το 1982 η δημοτική αρχή υιοθέτησε μια θετική και πετυχημένη στρατηγική για την προώθηση του τουρισμού με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση των θέσεων εργασίας. Έτσι δόθηκε προτεραιότητα στη διατήρηση ιστορικών κτιρίων, τη βελτίωση των υποδομών και του περιβάλλοντος, την διατήρηση και αύξηση των πολιτιστικών δράσεων και την αύξηση των ελκτικών πόρων της πόλης. Η προώθηση αυτή βελτίωσε την «εικόνα» της πόλης και οδήγησε στην αύξηση των επενδύσεων⁷⁶.

⁷⁴ Portsmouth Port Statistics, In <http://www.portsmouth.gov.uk/yourcouncil/1528.html>, πρόσβαση την 21/11/2009

⁷⁵ Portsmouth Commercial Port Port Statistics (2008). p. 3 In <http://www.portsmouth-port.co.uk/library/pdfs/from-old-site/port-stats-book-2008.pdf> πρόσβαση την 20-11-2009

⁷⁶ Portsmouth City Local Plan: First Review, *Topic Paper 2: Tourism* p. 2, In http://www.portsmouth.gov.uk/media/No_2_Tourism.pdf πρόσβαση την 1-8-2009

Αναπτύχθηκαν δράσεις όπως το «Πρόγραμμα Δράσης για τον Τουρισμό» Tourism Development Action Programme και το πρόγραμμα «περιοχές προτεραιότητας για τον Τουρισμό» Tourism Priority Areas, που βελτίωσαν την εμπειρία των επισκεπτών της περιοχής και την ποιότητα των τουριστικών καταλυμάτων

Οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν είχαν ως στόχο:

- 1) να μετατραπεί η πόλη σε κύριο τουριστικό πόλο έλξης και ιδιαίτερα ως διεθνές κέντρο για τη ναυτική κληρονομιά, και
- 2) να διατηρηθεί και να τονωθεί η ελκυστικότητα της πόλης ως σημαντικός πόλος για τουρίστες και επισκέπτες.

Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της δημοτικής αρχής το 1998 υπήρχαν στην πόλη 144 ξενοδοχεία, ξενώνες και άλλα τουριστικά καταλύματα. Συνολικά υπήρχαν διαθέσιμα 2.150 δωμάτια και 4.630 κλίνες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Ξενοδοχεία και ξενώνες στο Portsmouth

Αρ. δωματίων	Αρ. καταλυμάτων			%		
	1984	1987	1998	1984	1987	1998
μέχρι 10	194	173	100	70.0	73.9	69.4
11 - 15	34	25	12	12.3	10.7	8.3
16 - 50	42	29	25	15.2	12.4	17.4
51 - 100	4	3	3	1.4	1.3	2.1
101 - 200	3	4	4	1.1	1.7	2.8
Πάνω από 200	0	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	277	234	144	100	100	100

ΠΗΓΗ: Portsmouth City Local Plan: First Review, *Topic Paper 2: Tourism* p. 3, In http://www.portsmouth.gov.uk/media/No_2_Tourism.pdf πρόσβαση την 1-8-2009

Η δημοτική αρχή διενεργεί κάθε χρόνο έρευνα για τον τουρισμό. Διανέμονται ερωτηματολόγια σε επισκέπτες κάθε χρόνο (Ιούλιο-Σεπτέμβριο) σε 5 περιοχές στο Southsea, στην παλιά πόλη και στο κέντρο της πόλης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Επισκέπτες 1993-97

	1993	1994	1995	1996	1997
Επισκέπτες (με διανυκτέρευση)	632,000	674,000	781,000	856,000	844,000
Ημερήσιοι επισκέπτες	2,764,000	3,120,000	3,584,000	3,629,000	3,645,000
ΣΥΝΟΛΟ	3,396,000	3,794,000	4,365,000	4,485,000	4,489,000

Όσον αφορά τα επισκέψιμα μουσεία, μνημεία κ.λπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Πόλοι έλξης επισκεπτών 1993-1997

	1993	1994	1995	1996	1997
HMS Victory	371.220	370.000	398.700	553.653#	534.300#
Mary Rose	285.435	261.000	313.600		
Βασιλικό Ναυτικό Μουσείο	8.830	293.000	248.300		
HMS Warrior	177.573	164.000	280.900		
Ναυτικό Μουσείο	23.000	51.000	40.500	28.900	37.700
Ενυδρείο	224.000*	211.000	142.800	183.500	198.500

- εκτίμηση
- # σε 4 αξιοθέατα

Επίσης στην πόλη διοργανώνονται αρκετά συνέδρια που το 1999/2000 απέφεραν έσοδα £1,154,750

Η δημοτική αρχή για την ανάπτυξη του τουρισμού γενικά δρα με διάφορους ρόλους α) συντονιστή, ρυθμιστή, στρατηγικού σχεδιασμού, αναπτυξιακού φορέα και παροχέα πληροφοριών.

Ο Δήμος λειτουργεί σε πολλά σημεία γραφεία πληροφοριών για τους επισκέπτες της πόλης. Μέσω των γραφείων αυτών διανέμονται ενημερωτικά έντυπα, χάρτες και γενικά παρέχονται πληροφορίες για τα δρώμενα στην πόλη. Επίσης υπάρχει δυνατότητα πραγματοποίησης κρατήσεων και εκδόσεων εισιτηρίων για μουσεία, θέατρα, παραστάσεις και άλλα αξιοθέατα της πόλης και μάλιστα με έκπτωση.

Ο Δήμος στοχεύει στην καθιέρωση του Portsmouth ως «την αρχαιότερη πόλη-λιμάνι» με μοναδική ναυτιλιακή κληρονομιά, αλλά και ως μοναδικό τόπο για κατοικία, εργασία και επίσκεψη. Έτσι ο στρατηγικός σχεδιασμός του Δήμου επικεντρώνεται στην ανάπτυξη του θαλάσσιου μέτωπου, με πολιτικές ανάπλασης, αναγέννησης και τουριστικής ανάπτυξης⁷⁷.

Σύμφωνα με το στρατηγικό σχέδιο το θαλάσσιο μέτωπο:

- ◆ Ανήκει σε όλους τους κατοίκους της πόλης
- ◆ Αναπτύσσεται ως πόλος έλξης επισκεπτών από άλλες πόλεις
- ◆ Αποτελεί επίκεντρο της κοινωνικής ζωής

⁷⁷ Portsmouth City Council (2009). Economic Development, Culture & Leisure Scrutiny Panel, REVIEW OF PORTSMOUTH CITY COUNCIL'S SEAFRONT STRATEGY. In <http://www.portsmouth.gov.uk/media/edcl20090415r2.pdf> πρόσβαση την 8-8-2009

- ◆ Αποτελεί μέρος δραστηριοτήτων αλλά και τόπο ηρεμίας και απόλαυσης
- ◆ Χρησιμοποιείται κυρίως από άτομα στον ελεύθερο χρόνο τους.
- ◆ Είναι χώρος για πραγματοποίηση εκδηλώσεων και για την ψυχαγωγία των πολιτών & των επισκεπτών.

Οι βασικές αρχές της στρατηγικής της δημοτικής αρχής αναφέρονται⁷⁸:

1. Στην ισότητα και στην ενίσχυση της ευκολίας πρόσβασης στο θαλάσσιο μέτωπο.
2. Η δημιουργία χώρων, τόπων και ευκαιριών για όλες τις γενιές ώστε να απολαύσουν τη θάλασσα.
3. Η παροχή δυνατότητας σε όλους ώστε να απολαμβάνουν την θάλασσα χωρίς υψηλό κόστος και χωρίς περιορισμούς και απαγορεύσεις.
4. Η δημιουργία ενός αισθήματος ασφάλειας.
5. Η επέκταση και η βελτίωση των ευκαιριών ανάπαυσης και αναψυχής στην παραλία και στο θαλάσσιο χώρο.
6. Η επέκταση της χρήσης του της παραλίας το βράδυ και κατά τη διάρκεια του χειμώνα.
7. Η επίτευξη υψηλής ποιότητας παρεχομένων υπηρεσιών.

Μια έκθεση σχετικά με την παράκτια ζώνη και τα πραγματοποιούμενα βελτιωτικά έργα υποβλήθηκε στον εκτελεστικό υπεύθυνο για τον Πολιτισμό και την Αναψυχή το Μάρτιο του 2008. Στην έκθεση αναφέρεται η πρόοδος των πραγματοποιούμενων έργων και περιλαμβάνονται και αυτά που πρόκειται να υλοποιηθούν το 2009. Αυτά αφορούν :

1. Την ολοκληρωμένη διαχείριση
2. Τα θαλάσσια έργα
3. Θάλασσα άμυνες
4. Τη Χρήση γης - (πολιτικές σχεδιασμού)
5. Τα Κτίρια - (υφιστάμενα και των προτεινόμενα για κατασκευή)
6. Καταστήματα Catering
7. Έργα για δραστηριότητες ψυχαγωγίας και αναψυχής

⁷⁸ Portsmouth City Council (2009). Economic Development, Culture & Leisure Scrutiny Panel, REVIEW OF PORTSMOUTH CITY COUNCIL'S SEAFRONT STRATEGY. p. 5, In <http://www.portsmouth.gov.uk/media/edcl20090415r2.pdf> πρόσβαση την 8-8-2009

8. Αξιοθέατα
Εκδηλώσεις
Εναρμόνιση με την γενικότερη ανάπτυξη της πόλης
9. Πραγματοποίηση Πολιτιστικών εκδηλώσεων
10. Ασφάλεια
Δημιουργία ποδηλατόδρομων
11. Ανάπτυξη δημόσιων συγκοινωνιών
12. Ανάπτυξη/βελτίωση χώρων και υπηρεσιών στάθμευσης
13. Δημιουργία χώρων υγιεινής
14. Μακροχρόνια συντήρηση χώρων, κτιρίων, μνημείων
15. Ανοιχτοί χώροι
16. Συντήρηση και αξιοποίηση μνημείων
17. Καλή σήμανση χώρων

Ειδικότερα για τη διαχείριση της παραλιακής/θαλάσσιας ζώνης (Seafront) διορίστηκε *Διαχειριστής*⁷⁹ στις 10 Φεβρουαρίου 2009, με συγκεκριμένα καθήκοντα και αρμοδιότητες. Έργο του είναι η ανάπτυξη και αξιοποίηση της περιοχής μέσω του συντονισμού των μετεχόντων (ιδιωτών και δημόσιου φορέα).

Επίσης υλοποιείται τριετές πρόγραμμα για την ανάπτυξη της θαλάσσιας ζώνης που χρηματοδοτείται με 15 εκατ. λίρες ετησίως. Τα χρήματα αυτά χορηγούνται στις τοπικές αρχές ώστε να επενδύσουν στις τέχνες, σε πολιτιστικά δρώμενα και σε έργα πολιτισμού, ώστε να υπάρξει πολιτιστική αναγέννηση, οικονομική και τουριστική ανάπτυξη. Το πρόγραμμα είναι τριετές (2008-2011) υλοποιείται από την Επιτροπή για την Αρχιτεκτονική και το Δομημένο Περιβάλλον Commission for Architecture and the Built Environment (CABE) και προβλέπει συνεργασία με το Συμβούλιο Τεχνών της Αγγλίας, φορείς πολιτισμού, μουσεία, βιβλιοθήκες, δημοσίων αρχείων κ.λπ. και οργανισμούς περιφερειακής ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο του προγράμματος το Δημοτικό Συμβούλιο υπέβαλε σχέδιο κόστους £30,000 με τίτλο «Η παραλία στους πολίτες» Ο σκοπός είναι η οργανική

⁷⁹ Portsmouth City Council (2009). Economic Development, Culture & Leisure Scrutiny Panel, REVIEW OF PORTSMOUTH CITY COUNCIL'S SEAFRONT STRATEGY. p. 4, In <http://www.portsmouth.gov.uk/media/edc120090415r2.pdf> πρόσβαση την 8-8-2009

σύνδεση της πόλης με το θαλάσσιο χώρο μέσα από ένα σύστημα από μονοπάτια, κιόσκια, ανοιχτούς δημόσιους χώρους, χώρους τέχνης και πολιτισμού.

Ένα επίσης σημαντικό πρόγραμμα που προτάθηκε σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Portsmouth με κόστος £500,000 - £1.000.000 με σκοπό την ανάπτυξη και σύνδεση της θαλάσσιας ζώνης με το εμπορικό κέντρο, μέσω μονοπατιών.

Εκτός από το διαχειριστή της παράκτιας ζώνης, έχουν διοριστεί διαχειριστές για θέματα Πολιτισμού (τέχνες, μουσεία, πάρκα, αναψυχή, τουρισμό, υπηρεσίες επισκεπτών, διαχείριση εκδηλώσεων), για θέματα ανάπτυξης εμπορίου, μεταφορών, στάθμευσης, καθαριότητας της πόλης, και για θέματα περιβαλλοντικής προστασίας και κατοικίας⁸⁰.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία μπορούμε να καταλήξουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Η θάλασσα αποτελεί το πολυτιμότερο κεφάλαιο της πόλης τόσο για τους επισκέπτες όσο και για τους κατοίκους της πόλης. Έχοντας γίνει αυτό αντιληπτό, η δημοτική αρχή εφαρμόζει στοχευμένη στρατηγική για την ανάπτυξη της παράκτιας ζώνης.
2. Για την υλοποίηση του στόχου αυτού έχει εξασφαλιστεί χρηματοδότηση και έχει διορισθεί μάνατζερ.
3. Ειδική μέριμνα έχει δοθεί για τα μνημεία πολιτισμού και γενικότερα για την ανάπτυξη της τέχνης και του πολιτισμού.

Η δημοτική αρχή αντιλαμβάνομενη την σημασία της παράδοσης και κληρονομιάς για την τουριστική και γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της πόλης έχει προβεί σε ενέργειες και δράσεις για την αξιοποίηση και προβολή τους, με θετικά αποτελέσματα για την πόλη.

⁸⁰ Portsmouth City Council (2009). Economic Development, Culture & Leisure Scrutiny Panel, REVIEW OF PORTSMOUTH CITY COUNCIL'S SEAFRONT STRATEGY. p. 9-10, In <http://www.portsmouth.gov.uk/media/edcl20090415r2.pdf> πρόσβαση την 8-8-2009

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εργασία που προηγήθηκε είχε ως βασικό της σκοπό να αναδείξει την σπουδαιότητα που χαρακτηρίζει τον ρόλο των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης στον τομέα τους τουρισμού και στις προσπάθειες που μπορούν να γίνουν για την περαιτέρω ανάπτυξη του. Το βασικό συμπέρασμα που απορρέει από το συγγραφικό αυτό εγχείρημα είναι ότι πράγματι οι οργανισμοί αυτοί είναι ιδιαίτερα σημαντικοί και μπορούν πραγματικά να προκαλέσουν το ενδιαφέρον για έναν τόπο στον ξένο πληθυσμό. Αυτό το επιτυγχάνουν με το να εξασφαλίζουν την διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα μιας περιοχής, την φροντίδα του φυσικού της περιβάλλοντος, την εξασφάλιση των δομών που είναι απαραίτητες ώστε οι τουρίστες να μπορούν με ευκολία να ικανοποιήσουν κάθε ανάγκη και επιθυμία τους και άλλα.

Το έργο της τοπικής αυτοδιοίκησης φυσικό είναι να επεκτείνεται σε πολλούς άλλους τομείς δράσεις. Παρόλα αυτά ο τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερο τμήμα καθώς θα μπορούσε με ευκολία να του αποδοθεί ο τοπικός χαρακτήρας με αποτέλεσμα το ακόμη στενότερο δέσιμο του με τον τόπο. Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποθεθεί ότι οι άλλοι τομείς παραγκωνίζοντας σε σχέση με τον τουρισμό. Απλά είναι πολλές οι περιοχές στη χώρα μας, στις οποίες ο τουρισμός αποτελεί την βασική πηγή εσόδων, επομένως είναι αναμενόμενο κάποιες περιοχές να του αποδίδουν περισσότερη σημασία από κάποιες άλλες.

Οι δράσεις που μπορεί να λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο αυτό σχετίζονται με πολλά και διαφορετικά αντικείμενα: πολιτιστικές και περιβαλλοντικές δράσεις, καθαριότητα, οδικά έργα, ενίσχυση τοπικής αγοράς και άλλα. Με την ρύθμιση όλων αυτών ζητημάτων, διαμορφώνεται στην εγχώρια αλλά και στη διεθνή αγορά μια ικανοποιητική εικόνα σχετικά με το τουριστικό προϊόν της χώρας και κάποιων πιο συγκεκριμένων περιοχών της, με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι άνθρωποι από όλες τις γωνιές του πλανήτη να επιθυμούν να την επισκεφτούν.

Στην πορεία της αυτή, η τοπική αυτοδιοίκηση και πιο συγκεκριμένα οι επιμέρους φορείς της, μπορούν να συνεργαστούν, άλλοτε σε μεγαλύτερο και άλλοτε

σε μικρότερο βαθμό μεταξύ τους αλλά και με άλλους φορείς σχετικούς με τον τουρισμό, προκειμένου να επιτευχθούν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Το ενδιαφέρον για τον τουρισμό και τις εξελίξεις που τον χαρακτηρίζουν πρέπει να είναι συνεχές και οι προσπάθειες να είναι πολύ καλά συντονισμένες. Κανείς δεν πρέπει να αγνοεί ότι βασικός στόχος είναι η εξασφάλιση της ικανοποίησης των τουριστών καθώς και η διαμόρφωση σε αυτούς μιας καλής εικόνας την οποία να μπορούν να διαδώσουν στα μέρη από τα οποία προέρχονται προκειμένου να δώσουν έμφαση και να φέρουν στην περιοχή νέο τουρισμό.

Για τις ανάγκες της εργασίας έγινε λόγος και σε συγκεκριμένο Δήμο, ο οποίος φαίνεται να επιτελεί το σκοπό του με ικανοποιητικό τρόπο. Ο δήμος Ρεθύμνου, λοιπόν, αποτελεί ένα λαμπρό παράδειγμα για πληθώρα δήμων και κοινοτήτων, καθώς προσφέρει πολλά για τον τουρισμό με την ανάληψη πολλών και διαφόρων δράσεων. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πρόκειται στην ουσία για ένα όργανο το οποίο έχει τοποθετήσει την μέριμνα για τον τουρισμό ως πρωταρχική του αρμοδιότητα, καθώς αναγνωρίζει ότι αυτός ο τομέας δραστηριότητας αποφέρει στον τόπο σημαντικό εισόδημα το οποίο τονώνει με τη σειρά του και την αγορά.

Εάν θέλαμε, κλείνοντας, να κάνουμε κάποιες βασικές προτάσεις όσον αφορά τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και τη συμβολή τους στην τουριστική ανάπτυξη, θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε τα ακόλουθα:

- Οι φορείς τουριστικής αυτοδιοίκησης δεν πρέπει απλά να φροντίζουν για την προβολή και τη διαμόρφωση της ιδανικής εικόνας για μια περιοχή, αλλά πρέπει να εξασφαλίζουν ότι η εικόνα αυτή ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Η μεγάλη απόκλιση από την πραγματικότητα είναι φυσικό να απογοητεύσει τους επισκέπτες και να τους αποθαρρύνει από μια μελλοντική επίσκεψη.
- Το κράτος θα έπρεπε να αποδώσει ακόμα περισσότερες αρμοδιότητες στην τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και μεγαλύτερα ποσά χρηματοδότησης ώστε να μπορέσουν να επιτελέσουν το έργο τους χωρίς σοβαρούς περιορισμούς. Ακόμα όμως και αν η χρηματοδότηση είναι περιορισμένοι, τα αρμόδια όργανα πρέπει να μεριμνούν για την αποδοτικότερη αξιοποίηση της.
- Οι επιμέρους φορείς με αντικείμενο ενασχόλησης των τουρισμό πρέπει να κατανοήσουν την σπουδαιότητα της συνεργασίας στην λήψη μέτρων. Καθώς

όλοι έχουν γνώση για κάποια από τις διαφορετικές πτυχές του, θα μπορούσαν από κοινού να διαμορφώσουν ένα ενιαίο σχέδιο δράσης που θα συμβάλει στην πιο άμεση αντιμετώπιση κάθε προβλήματος.

- Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει η χώρα και ο λαός της να χάσουν την εθνική τους ταυτότητα. Ακόμα και αν ο χρόνος περνά και μπαίνουν στην ζωή των ανθρώπων πολλά καινούρια πράγματα, η πολιτιστική και ιστορική μας φυσιογνωμία δεν πρέπει να διαβρωθεί. Οι καινοτόμες δράσεις βέβαια είναι πάντα ευπρόσδεκτες, με την προϋπόθεση ότι δεν αποσκοπούν στην αλλοίωση του τοπικού χαρακτήρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Lickorish L., Jenkins C., «Μια εισαγωγή στον τουρισμό», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2004
- Mylonopoulos, D. – Moira, P. – Parthenis, Sp. (2009). « Representations of Naval Cultural Tourism in Greece”, 10th International World Cultural Tourism Conference 2009, 13th – 15th November 2009, Bangkok, Thailand, In Conference proceedings, pp. 168-177
- Αθανασίου Λ. «Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση: εξελίξεις, προβλήματα, ανάγκες και πολιτική», <http://www.iter.gr/pdfs/Meleti16Sin.pdf>
- Βαρβαρέσος Στ. «Τουριστικές οικονομικές προσεγγίσεις», εκδόσεις Προπομπός, Β' Έκδοση, Αθήνα 2000
- Βενετσανοπούλου Μ., «Η κρατική συμβολή στον τουρισμό – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ιστορική Εξέλιξη – Θεσμικό πλαίσιο», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 2006
- Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης «Οι Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Υπουργείο Εσωτερικών, Αθήνα, 1987
- Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης «Οι Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Υπουργείο Εσωτερικών, Αθήνα, 1987
- Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, «Αρμοδιότητες του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και θέματα τουρισμού», (ΦΕΚ 187/11.10.2004)
- Ζαχαράτος Γ. & Τσάρτας Π., «Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής ανάπτυξης», τόμος Γ', Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1999
- Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., «Εισαγωγή στον Τουρισμό», Interbooks, Αθήνα 2002
- Ηγουμενάκης, Γ. «Τουριστική Οικονομία», Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1997
- Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Wikipedia , θέμα «Τουρισμός» <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82> , τελευταία επίσκεψη 5/5/2009

- Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, «Οδηγός Τουρισμού της Υπαίθρου για τους Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Αθήνα 2008 <http://www.rethymno.gr/city>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009
- Καλοκάρδου Ρ., «Παραμεθόριες Περιοχές: ανάπτυξη – δημιουργία απασχόλησης – διασυνοριακή συνεργασία», Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, Αθήνα 1995
- Κέντρο Προγραμματισμού και Κοινωνικών Ερευνών, Εκθέσεις 18 για το Πρόγραμμα 1988-1992: Τοπική Αυτοδιοίκηση, Αθήνα 1990
- Κουτρομπής Ν., «Τουρισμός-Γενικές Αρχές-Οργάνωση νομοθεσία», Αθήνα 1980
- Λαγός, Δ. – Κοντογεώργος, Ε. «Η συμβολή των υποδομών στη προώθηση της ελληνικής τουριστικής ανάπτυξης», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=700, περιοδικό Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση : 1η έκδοση - Ιανουάριος 2004
- Λαλούμης Δ. & Ρούπας Β., «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998
- Λογοθέτης Μ., «Δίκαιο της Τουριστικής Βιομηχανίας», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2001
- Μοίρα, Π. (2006). «Η αξιοποίηση του πολιτισμικού παράγοντα στην ανάπτυξη του θαλάσσιου αθλητικού τουρισμού», εισήγηση στα πρακτικά του 2ου Διεθνούς Συνεδρίου Αθλητικού Τουρισμού «BE ACTIVE IN TOURISM», Θεσσαλονίκη, 17-18 Νοεμβρίου 2006
- Μπεσίλα – Βήκα Ε., «Το Συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης», Εκδοτικός οίκος Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα 1994
- Μυλωνόπουλος, Δ. – Μοίρα, Π. (2005). *Θαλάσσιος Τουρισμός*, εκδ. Interbooks, Αθήνα.
- Μυλωνόπουλος, Δ. (2006). *Στοιχεία Δίκαιου*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα
- Μυλωνόπουλος, Δ. Ο θεσμικός ρόλος της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης στην τουριστική ανάπτυξη σύμφωνα με το νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, *Επιθεώρησης Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου*, (2007). Τόμος 51, τεύχος 2, Απρίλιος- Ιούνιος, σελ. 301-309.
- Πάλλη – Πετραλιά Φ., «Οι δραστηριότητες για τον τουρισμό έχουν τοπική σημασία», άρθρο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

<http://www.aftodioikisi.gr/controlitem.aspx?id=94>, 19/7/2007, τελευταία επίσκεψη 12/7/2009.

- Περιοδικό Τουρισμός και Οικονομία, Τεύχος 329, Μαΐος 2007, αφιέρωμα με θέμα την Κρήτη, «Νομός Ρεθύμνου: Νέες δράσεις και έργα»
- Σπηλιωτόπουλος Α., «Η Αυτοδιοίκηση να πάρει στα χέρια της τον Τουρισμό της χώρας μας», διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.aftodioikisi.gr/controlitem.aspx?id=14>, 12/12/2007, τελευταία επίσκεψη 13/7/2009
- Χλέπας Ν., «Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα: Ο διαλεκτικός ανταγωνισμός της αποκέντρωσης με την αυτοδιοίκηση», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1999

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- <http://www.rethymno.gr/city/municipal-sections/municipal-sections.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009
- <http://www.rethymno.gr/city/sight-seeing/seightseing.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009
- <http://www.rethymno.gr/city/travelguide/travel-guide.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009
- http://www.rethymno.gr/files/1/32/grafeio_tourismou1.pdf, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009
- <http://www.rethymno.gr/municipality/municipality-of-rethymnon.html>, τελευταία επίσκεψη 18/7/2009